

ÕPITREPP

AJAKIRI TÄISKASVANUTE ÕPPIMISEST JA ÕPETAMISEST

Talv 2009

•• TAGATARGEMAD

Hannes Hermaküla:

„Seda on nii palju, mida ise veel õppida tahaks.“

•• TUNDLIK TEEMA

Täiskasvanute gümnaasium annab teise võimaluse

•• AASTA TEGIJAD

Mida on ühist Luutsniku Ailil ja Kanepi Ellal?

•• SEENIORID KOOLIPINGIS

Kolmanda nooruse ülikooli tudengitest õhkub tarkust ja teadmisanu

Täiskasvanud õppija nädal 2009

Fotod: ETKA Andras

Täiskasvanud õppija nädala (TÕN) avatseremoonial osales üle 300 inimese erinevatest Eestimaa paikadest.

„Millal mina viimati õppisin?”

Külalised Prantsusmaalt: Elisabeth Eschenlohv ja Jacqueline Plessis. Paremal haridus- ja teadusministeeriumi täiskasvanuhariduse talituse juhataja Terje Haidak.

Meenutus 2008. aasta täiskasvanud õppija nädalast.

Vana tõde: rõõmus meel hoiab vaimu erksa. Paremal haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas.

Aasta tegijad: (vasakult) Aili Valb, Raul Järve, Ene Lukka-Jegikjan, Saima Kalev, Ella Pöder, Koit Koppel, Tiia Peetsu, Helgi Põllo.

Sisukord

Päevakorras

lk 4

- Riik kutsus jätkama pooleli jäänud õpinguid
- Koolitajad pakuvad jõuluteemalisi loenguid ja kohtumisi
- Lapse seksuaalsuse arengu koolitused on üle ootuste populaarsed
- Veel üks hea raamat täiskasvanute õpetajatele
- Ühe lausega: noorte meistrite kutseväistlus annab stardipaugu 4. detsembril; tarbijakoolituse portaal Dolceta ootab lugejaid; ilmub uus ajakiri kutseõpetajatele; Eesti keele instituut esitles eesti keele seletavat sõnaraamatut; Euroopa täiskasvanuhariduse programmi Grundtvig taotlustähtajad

Töökoolitus

lk 5

- Koolituskaart annab töötule võimaluse vajalikku täienduskoolitust saada

Portree

lk 6-8

- Hannes Hermaküla: päikesepoiss ja vihamees, tagatargem ka veel

Tundlik teema

lk 9-11

- Vastasseis õpetajaga sunnib päevakoolist lahkuma ning teist võimalust otsima

Aasta tegijad

lk 12-16

- Luutsniku Aili raamatud ja tarkus
- Aasta koolitaja tiitel läks rahvuskultuuri õpetajatele
- Pottseppade ühendus hinnati tõeliseks koolitussõbraks
- Vald saab inimeste arengut toetada lihtsate asjadega
- Elurong liinil Venemaa-Eesti

Kõrgharidus

lk 17

- Õppimine ja töötamine üheaegselt – vastuolu või kasutegur?
- 1 küsimus: millisena näete ülikooli rolli elukestvas õppes?

Keelekoolitus

lk 18-19

- Euroopa skaala aitab õppija keeleoskust paremini kirjeldada
- Keelemapp motiveerib keeleõpet jätkama

Elukestev õpe

lk 20-21

- Laupäeviti on auditooriumid kolmanda nooruse päral

Seda ja teist

lk 22

- Kiri toimetusele
- Nõuanne: mida teha väsimusega?
- Raamat lapsevanematele: 365 mängu lastele igaks päevaks

Vahva mõte

lk 23

- Uue-Antsla vanaemad lisavad külaelule tublisti värve

Kõne

lk 24-26

- Lugejate palvel: Jaak Jõerüüt loovusest

Toimetaja: Agne Narusk, tel 680 4511, e-post: agne.narusk@epl.ee

Ajakirja koostas: Eesti Päevalehe teema- ja erilehtede osakond,

Narva mnt 13, 10151 Tallinn

Esikaane foto: Arno Mikkor

Trükk: Printall

Väljaandja: ETKA Andras koostöös haridus- ja teadusministeeriumiga

EL struktuurifondi Euroopa Sotsiaalfondi programmi

„Täiskasvanuhariduse populariseerimine” raames

Ajakirja saamiseks palume pöörduda:

tel 621 1671, e-post: andras@andras.ee

Veebiversiooni loe ja kommenteeri: www.andras.ee/opitrepp

Õpitrepi järgmine number ilmub 15. märtsil 2010

Toimetajalt

Õppida on mõnus, tõsiselt

Põlevate silmadega õpihimuliste päevast päeva kuumamine ja nende lugude teiste jaoks kirja panemine viis mu sügise algul selleni, et mõllisin end töötavatele täiskasvanutele mõeldud tasuta kursustele, nagu ma eelmises Õpitrepi numbris sissejuhatuseks kirjutasin.

Nüüd on sügav sügis – lumigi korra maas ära käinud - ning aeg rääkida, kuidas siis selle töö kõrvalt õppimisega on läinud. Tõsi, ettevõtluse kursus toimub vaid ühel päeval nädalas, kuid peavalu, peab ütlema, on sellega olnud üksjagu. Esiteks juhtuvad tööil kõik kiiret lahendamist vajavad asjad just siis, kui koolipäeva alguseni on jäänud napp tund. See näib olevat (töö) elu paratamatus. Kindlasti on ameteid ja töökohti, kus pärastlõunase aja vabaks tegemine on hõlpsam ja vähem valusate tagasilöökidega. Aga mitte ajakirjanikul. Ikka otsustab mõni poliitik vms tähtsa avaldusega välja tulla ja kogu elu ning järgmise päeva ajalehe peale pöörata just siis, kui mina – üle-eestilise ajalehe toimetaja – soovin õppima minna. Registreerimislehte ei taha enam vaadatagi. Üks puudumine veel ja rohkem mul sinna asja pole. Ometigi, õpin ma ikka. Hiljem kodus loen. Ja loengi, ausalt.

Kogu selle jutu taustal tahan ma avaldada sügavat lugupidamist kõigile tublidele Eestimaa inimestele, kes töö kõrvalt õpivad. Olgu siis kord nädalas, kord kuus, iga nädal või iga päev. Tööandjatele soovitatakse neist kümne küünega kinni hoida, sest enam paremat logistikut ja ajaplaneerijat kui töötav õppur pole võimalik leida.

Agne Narusk

Riik kutsus jätkama pooleli jäänud õpinguid

Haridus- ja teadusministeerium asub Euroopa Sotsiaalfondi rahastamisel alates uuest aastast toetama katkenud õpingute jätkamist Eesti kutse- ja kõrgkoolides.

Lõpetamata kutsehariduse jätkamise võimaldamiseks suunatakse esialgu kuni 30 miljonit krooni, selle abil saab õpingud lõpetada kuni 500 õppurit. Katkenud bakalaureuse- ja magistrikraadi omandamist toetatakse 75 miljoni krooniga, mille toel jõuab teaduskraadini 1000 tudengit. Lisaks toetatakse 44,2 miljoni krooniga 200 doktorandi kraadiõpet.

Uutele loodavatele õppekohtadele saavad kandideerida kutsehariduse või kõrghariduse omandajad, kes on katkestamise eel läbinud vähemalt poole õppekavas ette nähtud õpingute mahust. Seejuures ei pea õpinguid jätkama samas õppeasutuses või õppekava raames, mis pooleli jäi. Kõrghariduse esimesel ja teisel astmel katkestanu peab olema õppinud riigieelarvelisel kohal.

Programmi abil haridusteed jätkajatele

Veel üks hea raamat täiskasvanute õpetajatele

Sarjas „Õpetaja raamat“ ootab lugejaid viies väljaanne – „Õpetamisest: eesmärgist teostuseni.“ Pika kogemisega koolitajad Reet Valgmaa ja Erle Nõmm vaatavad oma tööle koolituse aegruumi, õpetaja tegevuse ja meetodite seisukohast. Põhjalikumalt käsitletakse interaktiivseid õppemeetodeid, meetodid on illustreeritud näidetega. Raamat näitab, miks on enesetunnetuslik-kommunikatiivse lähenemisviisi rakendamine õpituatsioonid hädavajalik. Raamatut saab tasuta Eesti vabaharidusliidu büroost.

Koolitajad pakuvad jõuluteemalisi loenguid ja kohtumisi

Mitmed koolitajad on välja pannud meelelahutuslikumat laadi jõuluteemalisi koolitusi, huvilistel tasub aegsasti pilk peale visata, sest eelmisel aastal said kohad täis väga kiiresti.

Nii näiteks alustab Tallinna Õpetajate maja detsembris jõulueriga. Kuulata saab loengut kujundustrendidest, kohtuda floristi ja meisterkokaga, valmistada klaasmoosaiiki lähedastele kingituseks.

Küsi Õpetajate maja kohta: tel 644 4044 või e-maili aadressil tiu@opetajamaja.ee

kehtivad kõik tavapärased õppurite õigused ja kohustused. Kutse- ja kõrghariduses õpingute jätkajad võetakse vabade kohtade leidumisel olemasolevatesse õppegruppidesse või moodustatakse vajadusel eraldi õppegrupid. Spetsiaalsete õppegruppide moodustamise korral saab arvestada õppijate vajadustega, kohaldades näiteks osajaga õpet, tsükliõpet või õhtust õpet. Doktorioppesse tagasipöördujad kaasatakse doktorikoolidesse, võimaldades õppetööd ja juhendamist toetavaid tegevusi. Detailsed tingimused valmivad käesoleva aasta lõpuks.

Lapse seksuaalsuse arengu koolitused on üle ootuste populaarsed

Detsembrini toimuvatele tasuta koolitustele „Lapse areng täiskasvanute maailmas“ on registreerunud ligi 20 lasteaeda ja 16 kooli, pea kümme muud asutust ning üle 30 üksikosavõtja üle Eesti.

Terve Eesti sihtasutus (TESA) viib koalitsiooni „Ettevõtted HIV vastu“ abiga läbi 30 koolitust kokku 1500 inimesele. TESA tegevjuhi Mairi Jüriska sõnul näitab registreerunute rohkus, et vajadus sedalaadi koolituse järele on tõesti suur. „Tundub, et kokku on langenud kaks ülitähtsat asjaolu: väga vajalik teema ja võimalus tasuta osaleda.“ Koolitusel räägitakse lapse seksuaalsest arengust ja lapsevanema rollist selles, meedia mõjust, HI-viiruse levikust ja ohust lastele jm. **Loe rohkem:** www.terve-eesti.ee/lapse-seksuaalsus

Ühe lausega:

•• **Noorte meistrite kutsevõistluse stardipauk kõlab 4. detsembril**

4. ja 5. detsembril toimub Eestis ühendatud kutsevõistlus "Noor Meister 2009", mõõtu võtavad mehhatroonikud, arvutiteenindajad, iluteenindajad, floristid, pagarid, kondiitrid, elektrikud, plaatijad, viimistlejad, juuksurid. Võistlus toimub Tallinnas noorte infomessil "Teeviit 2009".

Rohkem infot: www.estoskills.ee Samal aadressil asub ka ürituse reklaamfilm.

•• **Tarbikakoolituse portaal Dolceta ootab lugejaid**

Õppematerjal koosneb sissejuhatavatest artiklitest ning tunnikavade ja õppevahendite näidetest. Portaal haarab nelja põhilist valdkonda: rahakasutus, tervis ja turvalisus, vastutustundlik tarbimine, teenuste kasutamine.

Vaata: <http://www.dolceta.eu/eesti/Mod4/>

•• **Ilmus uus ajakiri kutseõpetajatele**

TLÜ kutsepedagoogika osakonnas alustati kutseõpetajate koolitust ja kutsepedagoogikat käsitleva eestikeelse ajakirja "Elukes-tev õpe – õppimise kutse" väljaandmist.

Loe ajakirja: www.kutsepedagoogika.eu

•• **Eesti keele instituut esitles**

Eesti keele seletavat sõnaraamatut

Kuueköitelises sõnaraamatus on ligi 150 000 märksõna, raamatud toimetatakse ka eesti keele õpetuskeskustesse välismaal.

•• **Euroopa täiskasvanuhariduse**

programmi Grundtvig taotlustähtjad:

täienduskoolituse toetused (kursused, õppevisiidid, töövari, praktika Euroopas) täiskasvanuhariduse valdkonna töötajatele – 15. jaanuar, 30. aprill, 15. september; täiskasvanukoolitaja praktika Euroopas – 31. märts; õpikoostööprojektid ja rahvusvaheliste õpiringide korraldamise projektid – 19. veebruar; eakate (50+) vabatahtliku teenistuse projektid – 31. märts.

Lähem info: www.archimedes.ee/grundtvig, tel 696 2433

Uudistekülje pani kokku Agne Narusk

Uuri tasuta õppimise võimalusi:

• vabahariduslikes koolituskeskustes:

www.vabaharidus.ee

Tel: 677 6299 või 677 6297

• kutsekoolides:

www.hm.ee/tasutakursused

Tel: 735 0242 või 735 0243

Koolituskaart annab töötule võimaluse vajalikku täienduskoolitust otsida

Paljuräägitud koolituskaart pole plastikust või papist käega katsutav asi. Selle nimetuse taga on töötutele mõeldud võimalus saada sobivat ja vajalikku erialast täienduskoolitust tasuta ning varasemast kiiremini.

Agne Narusk

Kiiremini – see tähendab seda, et töötule erialase täienduskoolituse hankimiseks ei tee töötukassa läbi pikka riigihanke protsessi, mida on vaja ümberõppe tellimiseks. Koolituskaardiga on asi lihtsam.

Inimene, kes on end töötukassa töötuna arvele võtnud ning leiab koos sealse konsultandiga, et kui ta üht või teist oskust oma olemasolevast „portfelliga“ arendaks ja täiendaks, võiks ta leida uuesti erialast või sellele lähedast tööd. Nii näiteks võib töötut korstnapühkija välja valida euronorme tutvustava ja/või tunnustatud kutsekoolituse, sest suure töenäosusega aitaks enda nõutud tasemele viimine tal uuesti tööd leida. Aga üht peab teadma: koolituskaart pole mõeldud ümberõppeks, st uue ameti omandamiseks. Või kannapöördeks tööelul – kuidas soovite öelda. Rõhutagem veelkord – koolituskaardiga saab üksnes erialast täiendusõpet. Mis aga ei tähenda, et ümberõpet enam ei saagi.

Töötukassa kaudu saab endiselt vajaduse korral ümberõpet, kinnitas töötukassa juhataste liige Pille Liimal Eesti Päevalehele. „Koolituskaart on lihtsalt üks tööturukoolituse rahastamise võimalustest ning selle eesmärgiks on pakkuda töötutele kiiremini

Koolitajad, tähelepanu!

Töötukassa otsib taas koolitajaid, kes osaleksid koolituskaardi projektis. Koolituskaardi kvalifitseerimiskonkursi lisakonkursi tähtaeg on 30. november 2009. Juhised, avaldused, kriteeriumid koolitusasutusele, valdkonnad, milles töötukassa soovib täienduskoolitust osta jms leiate töötukassa koduleheküljelt www.tootukassa.ee. Agne Narusk

ja paindlikumalt erialast täiendusõpet,” ütles ta. „Samal ajal tellib töötukassa endiselt erinevaid koolitusi hangetega.” Liimali sõnul võiksid koolituskaardi võimalused aidata näiteks erialaspetsialiste, juhte.

Sel aastal on tööturukoolituseks ette nähtud ligikaudu 172 miljonit krooni, valdav osa sellest summast on tulnud Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest. Oletuslikult vaid 20 miljonit on plaanitud koolituskaardi koolitustele, vahendas töötukassa. Ülejäänud eest saavad registreeritud töötud endiselt ümberõpet, kui seda on vaja.

Kuidas asi käib?

Koolituskaardi projekti kaudu endale koolitust otsinud ja leidnud töötut paneb end sinna kirja ja annab koolitajale teada, et tuleb õppima just koolituskaardi alusel. Koolitaja saadab töötukassale registreerimisteate, kus on kirjas koolituse toimumise aeg ning kui palju see maksab. Töötukassalt saab ta omakorda vastu kinnituse, et selle eest on makstud, ning edasi võib õppimine alata, selgitas Pille Liimal.

See, et koolitus võib maksta kuni 15 000 krooni, ei tähenda, et end võib nii kaua eri kursustel koolitada, kuni see summa täis saab. „Siin on ikka mõeldud, et hüvitame üks kord kursuse või koolituse, mis maksab kuni 15 000 krooni,” ütles Liimal. Kui aga vajadus on tõesti põhjendatud, on võimalik võtta ka rohkem kui ühe kursuse eeldusel, et kõik see kokku ei maksa üle 15 000 krooni.

Oktoobrikuu esimese kaheksa päeva jooksul oli koolituskaardi alusel endale koolituse valinud ja õppima asunud 74 inimest üle Eesti, kõige rohkem tuntakse huvi Tallinnas ja Harjumaal, edastas töötukassa alamprogrammijuht Berit Vogt Eesti Päevalehele andmed. Nende 74 koolituskaardi koolituste kogumaksumus on 444 210 krooni, ühele inimesele kulus keskmiselt ligikaudu 6000 krooni. Rohkem kui pooled neist 74 inimesest tahtsid minna kutselise sõidukijuhi ametialastele täienduskoolitustele. Eriti suurt huvi tunti koolituse vastu, mis annab autojuhtidele ohtlike ainete veo eriloa. Järgnesid raamatupidamis- ja finantsalased täienduskoolitused (12,5%) ja laevameeskonna töötajate täienduskoolitused (10%).

Koolituskaart on katsetamisjärgus. Kas ja mis ulatuses see kasutusele jääb, on sellest, kui paljud sel moel täiendusõpet saanutest aasta jooksul töö leiavad. Praeguse seisuga on järgmiseks aastaks aktiivsetele tööturumeetmetele, sh tööturukoolitusele mõeldud 325 miljonit krooni.

Hillar Metsa joonistused

Koolituskaardi alusel pakutakse:

- ametiga seotud tarkvarakoolitusi (raamatupidamis- või personalitarkvara, AutoCad, tööstusseadmete juhtimise tarkvara jms), v.a MS Office'i koolitused;
- sõidukijuhi ametikoolitusi, mille tulemusena saadakse ohtlike ainete, reisijate, veoste vms veo eriluba;
- teeninduse tipp- ja keskastme spetsialistide ja kontoritöötajate täienduskoolitusi;
- tööstuse tippspetsialistide ja keskastme tehnikute täienduskoolitusi;
- laevameeskonna töötajate täienduskoolitusi;
- muude valdkondade tipp- ja keskastme spetsialistide (näiteks sotsiaaltöötajad, psühholoogid, juristid, arhitektid jt) spetsiifilisi täienduskoolitusi.
- Ei pakuta juhtimisalaseid, üldisi sotsiaalseid oskusi või isikuomadusi arendavaid ja eriala algtaseme koolitusi.
- Sobiv õppeasutus tuleb välja valida töötukassa nimekirjast.

Vaata: www.tootukassa.ee

•• Esimesel nn koolituskaardi nädalal said enim täiendõppijaid endale Revali merekool, AS MSCA, Autojuhi Koolitus OÜ, Fixum AK OÜ, Haja autokool, Norax koolituskeskus, Rafiko, Tallinna tehnikaülikool, Tartu ülikool.

Allikas: töötukassa

Hannes Hermaküla: päikesepoiss ja

Vihma voolas sel hallil oktoobrikuu pärastlõunal madalast taevast ojana. Pärnu maantee kohvikus oli vaikne ja kurb. Kõik rääkisid kõigiga, ja tegelikult oli igaüks neist rääkijatest üksindusest vaevas – teate küll seda sügisest tunnet. Siis peatusid üksildaste hingede pilgud tormakal sisenejal. Hannes Hermaküla – nii oli selle pika mehe nimi – raputas kiiresti vihmapiisad turris juustest ja prantsatas istuma.

Agne Narusk

„Näe, see on Evaldi poeg,“ peeti üksteisele kohustuslikuks teleka ees öelda, kui mõne aasta eest tuli ekraanile uus peresaade; kui sel suvel jõudis vaatajateni õppimise saade, kui Hannes sel samal sügisel päeval kohvikusse sööstis. Mees ise sellest numbrit ei tee, vastupidi – pole ühtegi mõistlikku põhjust, miks ta peaks erutama teemal „isa ja isa! mina olen ju mina!“ Loomulikult räägib ta oma isast – mida ta tegi siis, kui...; kuidas ta suhtus sellesse, kui...; mida ta ütles siis, kui...“ Hea diktsiooni ning esinemisjulguse nimetab ta otsesõnu isalt pärituks. Ja naeratab soojalt.

Aga mitte sellest pole jutt. Rääkisime Hannesega õppimisest ja elust. Või vastupidi. Või koos. Mees nagu orkester, tõesõna. Mida kõike pole elu talle õpetanud või mida kõike pole olude sunnil tulnud õppida. Pluss veel teadlikult valitud õppimine. „Ameerikas juhtus naljaks asi, kui mu suur ja turske vend püüdis McDonald'sist suppi osta. „Soap! I need Soap! I eat a Soap“ nõudis ta. [Seepi! Ma vajan seepi! Ma söön seepi! Soap – ingl.k. seep, Soup – ingl.k. supp – toim.] Teenindajad olid üsna ehmunud: miks tahab see suur mees seepi? Kust meie teadsime, et hamburgerisöökla suppi ei müüda,“ kõhistas sasipäine mees oma esimest kokkupuudet hoopis teise maailmaga meenutades.

Aastateks ära

Hannes läks Eestist siis, kui nõukogude võimu lõpp hakkas tasapisi paistma. Loo-

Eriku ja Kaarli isale Hannes Hermaküleale oli peresaate juhtimine ETV-s hingelähedane.

bus ametlikult NSV Liidu kodakondsusest ja pööras minema. Algul Itaaliasse, seal vahetas oma israeli viisa, mida Liidus anti ka „eriti tülikatele elementidele“ Ühendriikide viisa vastu ning pööras koos seltskonnaga kõigi võimaluste maale.

Kultuurišokk oli vene impeeriumist tul-

nul pehmelt öeldes vägev. Ei, mitte nii, et oh mis neil kõik olemas on ja mida selle vidinaga teha või tollega peale hakata. „Kui Eestis ütleb inimene, et ta läheb teatrisse, siis ta tõepoolest läheb teatrisse, teate küll, mida teater tähendab. Kui ameeriklane ütles, et ta läheb teatrisse, tähendas see mingit lõbustus- või teemaparki või muud sellist,“ selgitas Hannes sealset teistmoodi asjade mõistmist. See oli esimene õppimine, keelenüansside kõrval. Ameerikas läksid Hannes ja liri Oklahomas piiblikooli. Iiriga sõbrunesid nad Itaalias, naine oli üks nõukogude liidust lahkujatest. Religiooni ning Tallinna kesklinna kogudusega on Hannes tihedalt seotud tänagi. Vähesed teavad, et Hannes juhib kristlikus Pereraadios saateid. Tema ma-

“

Kohanemisest Ameerikas: „kust meie teadsime, et McDonald'sis suppi üldse ei müüda.“

vihmamees, tagatargem ka veel

Fotod: Arno Mikkor, Kuno Laaniste, Priit Simson

Hannes ja Erik õpivad "Tagatargemad" saates leiba tegema. Tuli välja küll, nagu võis näha.

dal hääli ja elujaatav olemine on kuulajate seas ülimalt nõutud, teavad need vähesed.

Kuid kõige selleni kulus veel aastaid. Ajast, kui ta 90-ndate keskpaiku Eestisse tagasi tuli, mäletab ta kolme asja: samasugune madala taevaga ilm ja pime hallus. Nii väikseks jäänud kodu ning isa sõnad: „Te olete hoopis teistsugused.“

„Aga see on mu kodu, mu rahvas, mu keel,“ ütles mees ja pole kordagi kahetse- nud, et tagasi sai tuldud.

Projekte on mehel käsil mitmeid. Ta käib pulmaisaks, juhib üritusi, veab saateid ja mida kõike veel. Hannese pulmas külalists- teks sattunud räägivad, et need jäävad meelde selle poolest, et seal ei visata „all- pool naba nalju.“ Hannese veetud pulmad

“

Õppimisest: „kui eestlasele õppimise jutuga lähened, tõmbub ta kergelt turri – kooliaeg tuleb meelde.“

on ilusad. Selle loo kirjutamise hommikul modereeris mees isadepäeva hommikut. Mängleva kergusega, nagu ikka.

Isa, mina ja pojad

Hannese peres kasvab kaks poega, üks neist tuhises – müts viltu peas – varsti

kohviku uksest sisse samasuguse ener- giaga, nagu mõne aja eest papa ise.

„Pereelu“ saadet oli huvitav juhtida. Kurv oli, et see raha lõppedes eestrist ära jäi,“ ütles Hannes, kui jutt pereteemale läheb. „Hea meelega teeks seda praegugi edasi.“ Aga praegu, suvest saati, on Han- nes Hermaküla juhtimisel rahvusringhää- lingu eestris „Tagatargemad“. Saade õppi- misest ja õpetamisest täiskasvanutele. Viimase peal, kuidas ta seal leiba küpse- tama õpib vms. Teadaolevalt väisab mees praegu seltskonnatantsu kursust – ikka õppimise saate eksperimendi huvides. Ja näis siis, mida varsti ekraanilt näha on.

„Eestlase jaoks tähendab õppimine laua taga istumist ning õpikutes tuhni- mist. Ega suurt selle peale ei tulda, et ini- mene õpib ju tegelikult kogu aeg. →

Ka rahvatantsu või keraamikatund on õppimine,“ vahendas ta oma tähelepanekut sellest, et kui eestlasele õppimise jutuga läheneda, tõmbub ta kergelt turri – eks kooliaeg tuleb meelde. (Hannes oli koolis keskeltläbi kolmeline, lihtsalt nii palju huvitavat oli teha. Näiteks lendlehti levitada, riigivastaseid pöördumisi allkirjastada vms.) Keegi teine peale eestlase ei võta õppimist ainult ja ainult kui akadeemilist tegevust. Piiritaguste jaoks jälle eestlaste juures asi, millest nad aru ei saa. „Ei mul pole ammu juba aega olnud kuski õppimas käia,“ on nii tavaline

ja levinud eestimaine fraas. Selle õhku-paiskajal ei tule mõttessegi, et see sama eelmise nädala jutuõhtu, mida küla raamatukogus sai peetud, oli ka üks mõnus õppimine.

Mida õpetab Hannes poegadele? Viisakust, nagu võis juuresolevalt pildilt

“

Elust Eestis: „hall, väike ja sombune. Aga see on mu kodu, mu rahvas, mu keel.“

kohvikus näha. („Mis sa ütled?“). Mida ta ise veel õppida tahab? „Seda on palju, mida ma õppida tahaks. Rootsi keelt näiteks. Käime perega tihti Rootsis, sest naise õde elab seal,“ alustas tagatargem (ehk „Tagatargemad“ üks saatejuhtidest) pikka loetelu.

Vihma muudkui sadas. Hannest ei näinud see häirivat. Ta kogus pere ja naabritüdruku, kes mängumuseumi uudistamas käisid, vanasse Volvosse, manööverdas sellega udupeenelt end liiklusvoogu ja küsis: „Nõmme poole ei sõida?“

Kilde kirevast elust

HANNES HERMAKÜLA (40)

- 1987. aastal lõpetas Tallinna Westholmi gümnaasiumi ja astus Tallinna tehnikaülikooli energeetikat õppima, sest psühholoogiasse Tartu ülikooli tollal otse koollingist ei võetud.
- Paari aasta pärast kirjutas alla Harta 87-le ja ütles koos paljude teistega lahti

nõukogude liidu kodakondsusest.

- Läks Itaalia kaudu Ameerika Ühendriikidesse.
- Itaalias sõbrunes oma tulevase abikaasa liriga, kellega abiellus 1991. aastal.
- Samal aastal asusid nad Oklahomas Tulsas õppima piiblikooli. Lõpetasid selle 1993, 1995 tulid tagasi Eestisse. Ära oldi täpselt kuus aastat ja kuusteist päeva.

- Juhtinud ETV-s „Pereelu“ saadet, Kuku raadios saadet „Minu perekond“, on saatejuht Pereraadios ning veab rahvusringhäälingus saadet „Tagatargemad“.

Teda tuntakse kui head pulmaisa ning üritusejuhti.

- Hannese peres Nõmme kodus kasvavad pojad Erik ja Kaarel.

Vastasseis õpetajaga sunnib päevakoolist lahkuma ning teist võimalust otsima

Fotod: Terje Lepp, iStockphoto

Võiks ju arvata, et peamiseks põhjuseks, miks päevakool pooleli jääb, on tüdrukutel rasedus ja poistel laiskus, ent tegelikkus on sootuks teine. Esimesel kohal on vastuolud õpetajatega, järgnevad vähene õpihuvi, nõrk õppedukus ja töötamine.

Kaire Talviste

Tänavu jäi Tallinna täiskasvanute gümnaasiumi ukse taha üle saja noore. Põhjusel, et rohkem lihtsalt ei mahtunud. Välja ei jäänud õpilased mitte hinnete järjestuse alusel (nagu tavakoolis), siin mängis oma osa hoopis see, kui aegsasti oma õppesoovist oli teada antud. Kes alles septembris avastas, et kool on alanud, jäi paratamatult hiljaks.

„Paljud tahaksid meil õppida,” tõdeb kooli õppejuht Andres Falk. „Ühiskondlik ja majanduslik surve on avaldanud tohutut mõju.” Just tänavu oli märgata suurt tungi täiskasvanute gümnaasiumisse, sest see hea aeg, kui ka ilma hariduseta sind igal pool avasüli vastu võeti ja suurt palka maksti, on nüüdseks möödas.

Kes tulevad, tahavad ka õppida, sest saavad aru, et hariduseta pole neil tööturul perspektiivi, nendivad õpetajad. „Varemalt oli meil reede selline valus päev, kui paljud kooli ei jõudnud. Nüüd on aga klassid ilusasti täis,” rõõmustab kooli direktor Heiki Kiidli ja lubab läbi klaasaknaga uste klassidesse kiigata. Koolipingis on nii noori kui ka vanemaid, isegi kuni 50-aastasi inimesi.

Heiki Kiidli on Tallinna täiskasvanute gümnaasiumi tegevust juhtinud 13 aastat. Kui alguses õppis koolis 400 inimest,

“

Eestis on üle 80 000 töötut. Ilma põhihariduseta konkurentsivõime vastu ei pea.

Noorukid Tallinna täiskasvanute gümnaasiumis.

siis praeguseks on õpilaste arv kasvanud ligi 1400-ni. Vahepeal on kool paar korda kolinud, nime muutnud ja mitu filiaali avanud, üks neist asub Tallinna vanglas.

Seaduse järgi peab täiskasvanute gümnaasium tagama võimaluse jätkata õpinguid just sellest klassist, mis pooleli oli jäänud. Tallinna täiskasvanute gümnaasiumis saab õppimist jätkata aga 8. klassist. Kuid on ka 20-aastasi noori, kellel 6.–7. klass pooleli on jäänud. Ent neid on nii vähe, et klassi kokku ei tule. „Me lubame neil kaheksandasse klassi tulla ja reeglina saavad nad hakkama, kui vähegi tahavad. Tahtes on asi,” usub õppejuht Katrin Kirk-Saarmets. See on võimalus taastada oma koht haridussüsteemis.

Kiidli sõnul on nad erandkorras juba aastaid arvestanud varasema õpi- ja töökogemusega, mis 2009.–2013. aasta täiskasvanuhariduse arengukavas on küll planeeritud, kuid seadusse pole veel jõudnud. „Oleme kõiki igati toetanud õppimise juurde tagasitulekul,” lisab ta.

Aeg muudab suhtumist

24-aastane Ülo käib Tallinna täiskasva-

nute gümnaasiumi 12. klassis ja on hea näide põhjustest, miks paljudel noortel jääb tavakool pooleli. „Mul oli probleeme ühe õpetajaga. Juba mu isal oli omal ajal temaga probleeme,” selgitab Ülo. Suhetepuntrasse andsid oma panuse veel valed sõbrad ja laiskus – oli muudki teha, kui koolipinki nühhida. ➔

Miks päevakool jääb pooleli?

Päevakoolist lahkumise põhjused tähtsuse järjekorras:

- vastuolud õpetajatega
- vähene õpihuvi
- nõrk õppedukus
- töötamine
- halb käitumine
- tervislikud põhjused
- probleemid kaasõpilastega
- majanduslikud põhjused
- kooli vahetus
- rasedus
- kodused põhjused
- muu

Allikas: Tallinna täiskasvanute gümnaasium

Matemaatikatund.

Ülol jäi pooleli 11. klass. Vahepeal käis ta sõjaväes, järgnes esimene katse õhtukoolis, ent see jäi pooleli. Läks hoopis aastaks Inglismaale. Tagasi Eestis olles tuli talle enda sõnul „mõistus pähe”, ta alustas õpinguid täiskasvanute gümnaasiumis selge eesmärgiga keskharidus kätte saada. „Olen vanemaks saanud ja tean nüüd, et haridust on tarvis,” tõdeb ta. Õeldu tunnistuseks on tal ette näidata viied enamikus õppeainetes. „Nooremad võtavad lõdvemalt, aga mida vanem inimene siin koolis käib, seda tõsisemalt ta õppimisse suhtub.” Õpetajatega on mees rahul, eriti ladusalt läheb tal nüüd matemaatikas ja füüsikas, millele tavakoolis oli raskem pihta saada. Seda põhjusel, et õpetajad võtavad endale aega kõike pike-malt selgitada, kui tekib vajadus.

Kuni kevadeni tuli Ülol käia koolis töö kõrvalt, siis tõrjus majanduslangus ta

autovaruosade müüja ametipostilt. Nüüd on aeg mõelda, mida siis edaspidi peale hakata. Ülo haub ülikooli mineku plaani, kuigi ta päris täpselt veel ei tea, mida edasi õppida.

Tallinna täiskasvanute gümnaasiumi sotsiaalpedagoog Ulvi Niitsoo on alates 2001. aastast uurinud põhjusi ja kogunud andmeid, miks jääb õpilastel tavakool lõpetamata. Võiks ju arvata, et peamiseks põhjuseks on naistel rasedus ja meestel laiskus, ent tegelikkus on sootuks teine. Esimesel kohal on vastuolud õpetajatega, järgnevad vähene õpihuvi, nõrk õpp-eedukus ja töötamine. Rasedus ja majanduslikel põhjustel kooli poolelajätmine on nimekirja lõpus.

„See ei tähenda, et ollakse konfliktis kõikide õpetajatega. Juba üks-kaks õpetajat tekitavad trotsi ja sellest piisab,” selgitab Niitsoo. Põhikooli õpilased on pärast pikemat koolist popitegemist ka hirmul, et mis reaktsioon neid naastes oodata võib ega julgegi tagasi minna.

Heiki Kiidli sõnul on tavakooli õpetajatega konflikti sattunud noorte puhul suuresti tegu teravdatud õiglustundega inimestega, kes on sellest kogemusest nii häiritud, et lubavad enam mitte kunagi kooli tagasi minna. Ent kui nad mõnes

teises koolis (nt täiskasvanute gümnaasiumis) siiski veel ühe võimaluse saavad, selgub sageli, et tegu on hoopis võimekate noortega, kes jätkavad hiljem oma haridusteed ülikoolis. „Paljud konflikti pärast tavakoolist lahkunud lõpetavad meie kooli hästi või väga hästi,” kinnitab direktor. Igal aastal lõpetab Eesti suurima täiskasvanuharidusega tegeleva Tallinna täiskasvanute gümnaasiumi keegi medalliga ja teeb ka riigieksamid tulemustega, mis jäävad 90–100 punkti vahele. Mullu näiteks oli üks kuld- ja kaks hõbemedalliga lõpetanud.

Kiidli rõhutab korduvalt, et tavakoolist väljalangejad pole automaatselt vähese õpivõimega noored, kuigi nii kiputakse arvama. „Välja pandud hinded ja vaimne võimekus pole korrelatsioonis,” näitab statistika, mida ta on aastaid koondanud. „70 protsendil juhtudest on see väär suhtumine.”

Kolmandik langeb välja

Ent otse loomulikult satub täiskasvanute gümnaasiumi neidki, kes arvavad, et seal saab niisama tunnistuse kätte. Kirk-Saarmets tõdeb, et aeg-ajalt tuleb uksest sisse noori, küll üha harvemini, kes otseõnu küsivad, et millal võib lõputun-

Võimalus noorele emale

Vanalinna Hariduskollegium koos Miikaeli Ühendusega pakub noortele alaealistele emadele võimalust haridustee jätkamiseks, mis lapse sünni tõttu on lünklikuks jäänud. Õppekava on kohaldatud nn emade klassile vastavaks, korraldatud on laste päevahoid. Kogunud psühholoogi juhendamisel on erineva taustaga Tallinna linna noortest kujunenud üksteist toetav emade klass, turvaline keskkond, mis võimaldab noorel areneda, avastada oma võimed, uskuda elus hakkama saamise ja pakkuda kindlustunnet oma lapsel.

Sel aastal õpib Vanalinna Hariduskollegiumis üheksa noort ema ja üks isa, kaks ema on nüüd juba kõrgkoolis. Esimesed noored emad tulid kooli kolm aastat tagasi, emade klass avati 2007. aastal. „Projekt on end õigustanud. Oleme püüdnud noori aidata, iga üksikjuhtum on eriline ja vajab tähelepanu,” ütles Miikaeli Ühenduse direktor ja noorte emade projekti juht Ingrid Meister. „Momendil ei ole veel otsustatud, kuidas jätkame.”

Kaire Talviste, Agne Narusk

“

Heiki Kiidli: tavakoolis õpetajatega konflikti sattunud noortel on teravdatud õiglustunne.

Mitte kunagi varem pole täiskasvanute gümnaasiumi olnud nii suurt tungi kui tänavu.

nistusele järele tulla. Nad pole õppimise lainele häälestatud ja neil pole koolis pikka pidamist. Gümnaasiumi kolme aasta jooksul langeb igal aastal kolmandik õppijaist välja. Osa neist naaseb mõne aasta pärast, kui on saanud vanemaks ja küpsemaks, ning lõpetavad siis oma õpingud.

Aeg on muutnud täiskasvanuhariduse taset ja suhtumist sellesse. Heiki Kiidli sõnul on täiskasvanute gümnaasiumist saanud tavakoolile tugev konkurent. „Meiega arvestatakse ja meid aktsepteeritakse päevakoolide seas,” kinnitab ta. Aastaid on tehtud järjepidevat tööd koolitussüsteemi arendamise nimel ja kvaliteedialaste põhimõtete juurutamisel. Koos on hakanud käima üle-eestiline täiskasvanute gümnaasiumide õpetajate ühendus ning oma esindaja on koolidel ka valitsuse juures. Nii saab vajaduse korral kohe rääkida ministeeriumi esindajatega probleemidest ja muredest.

Täiskasvanute gümnaasiumis on õpetajate suhtumine sootuks teine kui tavakoolis – õpilane ise vastutab oma käekäigu eest, kool on selles vaid toeks. Lähtutakse põhimõttest, et ühtegi täiskasvanud inimest ei saa hirmutamiseks õppima sundida, ta peab ise seda vajadust tunnetama. „Suhtume neisse kui partneritesse,” selgitab Kiidli.

Koolipäev täiskasvanute gümnaasiumis kestab kella üheksast hommikul üheksani õhtul. Vajadusel on võimalik töid järele teha ka ajal, kui vajalikku õpetajat koolis pole – siis on kohal sotsiaalpedagoog. Vanglakoolist tulijaile pakutakse võimalust jätkata oma õpinguid täiskasvanute gümnaasiumis ja seda võimalust ka kasutatakse. Juhul kui eelmisest õppeaastast on jäänud võlgnevusi, sõlmib kool õpilasega lepingu, et oktoobri lõpuks saavad kõik võlad likvideeritud, siis saab kohe jätkata õpinguid järgmises klassis. Selliseid lepinguid on tänavu sõlmitud 250. Tõenäoliselt jõuavad pooled neist õppureist oma asjad õigeks ajaks tehtud. Vastasel juhul kulub võlgade likvideerimisele terve õppeaasta.

Täiskasvanute gümnaasiumid

- Haapsalu täiskasvanute gümnaasium – tel 473 5654, htg@htg.edu.ee, www.htg.edu.ee, eesti ja vene õppekeel
  - Jõgeva täiskasvanute keskkool – tel 772 1550, kool@jogevatkk.edu.ee, www.jogevatkk.edu.ee, eesti õppekeel
  - Kohtla-Järve täiskasvanute gümnaasium – 334 5254, kjarveokk@hotmail.ee, www.k-jarvetkg.edu.ee, eesti ja vene õppekeel
  - Kuressaare täiskasvanute gümnaasium – tel 455 5051, kool@kok.oesel.ee, www.kok.oesel.ee, eesti õppekeel
  - Narva täiskasvanute kool – 359 2659, ohtukool@hotmail.ee, www.ntk.ee, vene õppekeel
  - Paide täiskasvanute keskkool – 385 1326, paidetk@hotmail.ee, www.paidetk.edu.ee, eesti õppekeel
  - Pärnu täiskasvanute gümnaasium – tel 666 1940, ptg@ptg.parnu.ee, www.ptg.parnu.ee, eesti ja vene õppekeel
  - Rakvere õhtukeskkool – tel 322 5147, rakvere.ohtukool@neti.ee, www.rakvereokk.edu.ee, eesti õppekeel
  - Rapla täiskasvanute gümnaasium – tel 489 4197, kool@raplatg.edu.ee, www.raplatg.ee, eesti õppekeel
  - Tallinna täiskasvanute gümnaasium – tel 661 2958, kool@tg.tln.edu.ee, www.tg.tln.edu.ee, eesti ja vene õppekeel
  - Tallinna vanalinna täiskasvanute gümnaasium – tel 627 3782, vtg@vtg.tln.edu.ee, www.vtg.tln.edu.ee, eesti õppekeel
  - Tartu täiskasvanute gümnaasium – tel 746 1751, videvik@ag.tartu.ee, www.ag.tartu.ee, eesti ja vene õppekeel
  - Valga kaugõppegümnaasium – tel 764 1594, kool@vkog.edu.ee, www.vkog.edu.ee, eesti õppekeel
  - Vana-Kalamaja täiskasvanute gümnaasium – tel 641 3363, vktg@vktg.tln.edu.ee, www.vktg.tln.edu.ee, vene õppekeel
  - Viljandi täiskasvanute gümnaasium – tel 433 4396, kool@vtg.vil.ee, www.vtg.vil.ee, eesti õppekeel
  - Võru täiskasvanute gümnaasium – tel 782 1426, vtg@vtg.edu.ee, www.vtg.edu.ee, eesti õppekeel
- Andmed septembrikuu seisuga
- Lisaks on 18 üldhariduskooli juures õhtuse/kaugõppe osakonnad: Tallinnas Audentese erakoolis ja Eurogümnaasiumis, Elva gümnaasiumis, Järva-Jaani gümnaasiumis, Keila koolis, Keila ühisgümnaasiumis, Kiviõli vene gümnaasiumis, Kärkla ühisgümnaasiumis, Maardu gümnaasiumis, Paldiski gümnaasiumis, Paldiski vene gümnaasiumis, Põltsamaa ühisgümnaasiumis, Pärnu vene gümnaasiumis, Rakvere vene gümnaasiumis, Sauga põhikoolis Pärnumaal, Tapa gümnaasiumis, Vana-Vigala põhikoolis, Väike-Maarja gümnaasiumis. Vaata kontakte: www.neti.ee/ haridus ja kultuur
- Andmed septembrikuu seisuga

Luutsniku Aili raamatud ja tarkus

Võrumaa Luutsniku raamatukogu juhataja Aili Valb (46) pärjati tänava aasta õppija tiitliga. Aili teab, et õppimine hoiab vaimu värske ja hinge noore. 17 aastat "töötas" ta emana, nüüd on juhatja amet lisaks.

Signe Kalberg

Mida lähemale jõuab Luutsniku, seda kitsamaks ja käänulisemaks muutub tee. Imekaunis loodus kisub pilgu endale ja hinges on lootus, et siinsed inimesed mitte kunagi ei võta seda kui tavapärasest ja loomulikkude.

Küla raamatukogu seisab künka otsas, kilomeeter-poolteist külast eemal. Maja ehitati 1924. aastal vallamajaks. Raamatukogu juhataja Aili Valb tõttab uksele ja hoiatab külalist augu eest esiku pörandas. Kitsukeses koridoris on kastid kuivatatud taimede viljadega, mis pandud pärast värvimist tuulduma. Neist hakkavad külaseltsi inimesed Aili käe all seinakompositsioone tegema. Ikka sinna uude külaseltsi majja, mille valmimist ei jõua Aili ära oodata. Ta tunnistab, et kuigi praegune raamatukogu on väga heas asukohas ning maja on vanadusest hoolimata hubane ja hea energiaga, tahaks ta siiski suuremaid ruume ja inimestele lähemale. Vanas majas on küllalaga nostalgiat just nende keskealiste inimeste jaoks, kelle esimene tutvus raamatutega algaski just sellisest, ahjudega ja pisikestesse hämaratesse tubadesse pigistatud riulitega raamatukogust. Kes oskab vaikselt olla, kuuleb ka majavaimu kõhistamist.

Tänavu kevadel sai raamatukogu oma kasutusse postipunkti sulgemisel vabanev ruumi, kus nüüd pärast sanitaarremonti on raamatukogu lastetuba. Akna kõrval ripub hingevaip, mille tegemisel panid Aili kodus käed külge ligi 30 meest ja naist. Selle vaibaga tahtis Aili inimestele näidata, et kuigi igaüks tegi meeldivate ja vähem meeldivate värvide puhul oma valiku, võivad kõik omavahel siiski väga hästi kokku sobida.

Raamatukogu juhataja Aili on ka nagu raamat. Mida rohkem lehekülgi on läbi

loetud, seda rohkem tead, aga ikka ja jälle keeraks lehekülje tagasi ja loeks uuesti. Omal ajal unistas Kanepi kooli lõpetanud Aili psühholoogia õppimisest, kuid saatus tahtis teisiti. Tegelikult lõi araks, tunnistab ta. Kuigi keskmine hinne oli üle nelja, ei jõudnudki dokumendid vastuvõtuosakonda. Läks hoopis tööle Põlvasse, majanditevahelisse lasteaed söimekasvatajaks. Siis jäi ise titeotele ning leidis uue töökohta kodukohas Kanepis. Kondiitriina töötas ta teise poja sünnini.

Metsast välja inimeste sekka

Täiskasvanuna alustas Aili tõsisemate õpingutega alles nelja aasta eest. „Olin selleks ajaks olnud kodus täiskohaga ema 17 aastat. Kuulun „teise ringi klubisse“ ehk olen teist korda abielus. Mu uus kodu paikneb sügaval Võrumaal Läti piiri ääres Sormuli külas, kus lähim üleaednegi alles kilomeetri-poolteise kaugusel metsa taga,“ räägib Aili. Laste ja pere jaoks kulus iga vaba hetk, nii oli Aili inimestest ja sotsiaalsetest võõrdunud. Kartis inimesi ja nendega suhtlemist, tunnistab ta. Seetõttu oli osalemine kuus aastat tagasi Võrumaa partnerluskogu pilootprojektis „Tugiisikud töötutele“ tõeline julgustükk ja väljakutse. Sellest aastast on Ailile jäänud mahukad kaustad, kus kõikvõimalikku abimaterjali küll psühholoogiast, küll ettevõtlusest. „Sealt algas minu tagasitulek ühiskonda. Olen väga tänulik inimestele, kes mind tookord sinna kutsusid. Sest kes teab, kauaks ma muidu metsa oleksin jäänud,“ ütleb Aili.

Üks asi viib teiseni ja Aili metsas elamise aeg on mööda saanud. Viis aastat tagasi otsustas Haanja vallavalitsus, et Luutsniku raamatukogu vajab uut juhatajat, ning kuulutas konkursi välja. Aili mäletab, et valla sotsiaaltöötaja astus talle bussis ligi ja soovitas kandideerida. Kaks avaldust

Aili Valb ja tema vana raamatukogu sobivad hästi.

sinna tuligi ja juba oktoobris avas Aili juhatajana raamatukogu ukse. Kolm korda nädalas avatud majas tuleb juhatajal teadagi olla nii ahjukütja kui ka koristaja. „Erialast ettevalmistust mul polnud, see oligi õppima asumise peamiseks põhjuseks,“ nendib ta. „Olen alati raamatute keskel olnud ja armastanud lugeda. Raamatukogutöö oli tegelikult üks mu kaugeid lapsepõlveunistusi.“ Enam paremini minna ei saa.

Pere jaoks algas ema õppima asumise-ga tegelikult raske aeg, sest aastaid kestnud turvalist „24 tundi ja seitse päeva nädalas tasuta teenindust“ oli nende jaoks päevapealt lõppenud. Töö röövis pereema endale kolm päeva nädalas, õpingud Tartu ülikooli Viljandi kultuuriakadeemias viisid kord kuus perest eemale vahel koguni seitsmeks päevaks. Aga õppimine pere kõrvalt ei ole ainult õppija asi, see nõuab

“

Aili peab lugu lihtsatest tädedest, nagu õppida pole kunagi hilja ja kõik suured asjad on saanud alguse väikestest.

Foto: Signe Kalberg

panust kõikidelt osapooltelt. „Uue elukorraldusega kohanemine tähendas neile ootamatuid ning pealesunnitud harjutusi iseseisvaks eluks. Olen tohutult tänulik oma pere toonasele mõistvale suhtumisele, kannatlikkusele ja toetusele,” ütleb Aili. Eriti raske oli sessidel, mis jäid aega, kui ka abikaasa oli töö pärast kodust eemal. Siis tuli kedagi koduhoidjaks kutsuda. Praeguseks elavad pere kolm vanemat last oma elu, neljas lõpetas kevadel põ-

Aasta õppija

- Sel aastal esitati aasta õppija tiitlile 75 kandidaati. Oma silmapaistvama kuulutas enne välja iga maakond, Aili Valv valiti Võrumaa aasta õppijaks.
- Aasta õppija, aasta koolitaja ja aasta koolitussõbralikema organisatsiooni tiitleid antakse välja alates 1999. aastast, seda täiskasvanud õppija nädala raames. 2003. aastast tuli juure aasta koolitussõbralikema omavalitsuse tiitel. Kuidas käib tunnustamine ning keda ja millal võib esitada kandidaadiks, loe www.andras.ee

hikooli ja pesamuna on 12-aastane. Ehk andiski toonane aeg neile viimase tõuke, et lõpuks iseseisvaks saada, on lapsed hiljem öelnud. Enam ei imesta ega satu keegi paanikasse, kui viie lapse ema ütleb, et soovib mõnele koolitusele minna. „Õppimisest on saanud elu lahutamatu osa, sest isegi nii traditsioonilisena näiv raamatukogutöö nõuab infopädevust ja pidevat enesetäiendamist,” ütleb Aili ja käib igal suvel raamatukoguhoidjatele mõeldud täiendusõppel. „Kahjuks ei mõista seda vajadust täna veel paljud tööandjad.”

Mida aga Aili ei osanud aimata, oli see, et koos raamatukoguhoidja ametiga saab ta kaasa kohustuse vedada küla seltsielu. Sellistes väikestes maakohtades nagu Luutsniku ongi just raamatukogud need ainsad järelejäänud asutused, kuhu koonduv kogu paikkonna seltsieluline tegevus. Mis siis imestada, et tekkis otsene vajadus õppida juurde ka kõikvõimalikku küla liikumisega seonduvat. Nii on Aili saanud selgeks mittetulundusühingu asutamise, selle raamatupidamise ja projektijuhtimise. Sest idee elluviimiseks on vaja raha ja kust seda mujalt saab, kui tuleb istuda laua taha ning panna projekt paberile. „Kuidagi iseenesest on läinud nii, et iga läbitud koolitus on mind ette valmistanud juba millekski järgmiseks, millest veel endalgi aimu pole. Alles uute vajaduste tülles näed kellegi suurema ja targema nähtamatut kätt, mis juhib,” ütleb Aili.

Kaasavaraks sai seltsielu

MTÜ-l Luutsniku Külaselts, mille eesvedaja on Aili olnud neli aastat, on ees ootamas huvitavad ajad ja suured teod. Nimelt on Aili helesinine unistus muutumas tegelikkuseks. Mis tähendab, et endisesse kauplusehoonesse tuleb külakeskus ning sinna õpituba. Ettevalmistustööd selleks on juba tehtud: haljastusprojekt tellitud ja maja projekteerimistööd käimas. Tulevane külamaja kui moodne õpikeskkond ja selle kujundamine on Aili jaoks küll tõsine väljakutse, kuid samas ka väga loominguuline ettevõtmine. „Külakeskuses leiavad koha raamatukogu, külaselts ja minu suur helesinine unistus – õpikoda,” loetleb ta.

Hiljuti andragoogi kursustelt saadud teadmised kuluvad külaseltsi eesvedajale marjaks ära, et liikuda õppija rollist koolitaja rolli poole. Aili meelest ei tähenda see, et tema õppimise aeg oleks nüüd ümber saanud. „Hea koolitaja on nagu voolav allikas, kust jagub karastust janusele.

Seisnud vesi läheb ju roiskuma ja ei kõlba millekski. Just õppimine on see, mis hoiab vaimu värske, hinge noore ning on eelduseks, et sul on, mida teistega jagada,” mõtiskleb ta. „Sellist hoiakut täiskasvanu eas õppimise suhtes peab aga teadlikult kujundama ja juhtima, et koolitused ei muutuks eesmärgiks omaette. Nii nagu iga hea asjaga, kui teda ülemäära saab, võib ka koolitustest kujuneda negatiivne sõltuvus. Kuigi mõnikord kulub suisa ära ja on hea teha midagi ka lihtsalt hingele ehk siis auru välja lasta.” Aili on olnud tegev ka kogudusetöös, tema mureks on olnud aidata ja nõustada perevägivalla käes kannatavaid naisi. Kõige kõrvalt on olnud mahti teha kaastööd ajakirjale Meie Aeg.

Lõpeb areng, lõpeb elu

Aili on seda meelt, et kuigi läbitud koolitused ei pruugi ilmtingimata kätte tuua ei uut töökohta või hädapärast palgatõusu, saab inimene kohe päris kindlasti alati millegi võrra rikkamaks. Need on väärtused, mida ei põleta tuli ega röövi vargad – uued tutvused, kogemused, sõbrad, mõtted ja ideed. Inimene, kes jätab end vabatahtlikult sellistest väärtustest ilma, on lakanud edasi arenemast ja kasvamast, sest vaid inimene ise saab oma vaimsele ja emotsionaalsele arengule piirid ja takistused seada, usub ta. „See on tegelikult kurb, sest kui nii palju pakutakse kas või tasuta koolitusi, millest võiks osa võtta! Aga mis teha, värgisi kellegi suhtumist muuta ei saa.” Kui sant ei taha kõndida, siis kes saab teda sundida, ütleb vanasõnagi.

„Kui kord mainisin ühele tuttavale, kes on ise koolitaja meditsiini valdkonnas, et nii, nüüd teen küll vaheaja ega osale mõnda aega enam ühelgi koolitusel, siis ta vaid muigas selle peale – ära sa mitte loodagi. Koolitustega on nagu nakkushaigustega: saad kogemata endale ühe külge, põed natuke, tõmbad hinge ja hangid varsti uue. Just see mõttekiild sobibki iseloomustama minu elu käesoleval eluetapil,” naerab Aili. Üks selline teadaolev hädavajalik „nakkushaigus” lähiajal on Aili jaoks kindlasti inglise keele kursus, sest koolitüdrukuna õppis ta saksa keelt.

„Kui vanasti õpiti amet kogu eluks ja oli auasi, et tööraamatusse oli tehtud vaid kaks sissekannet: „asunud tööle” ja „tööleping lõpetatud seoses pensionile jäämisega”, siis nüüd peab olema valmis uut õppima kas või kogu elu,” teab Võrumaa naine teistele öelda.

Vald saab inimeste arengut toetada lihtsate asjadega

Jõgeva vald pälvis aasta koolitussõbralikema omavalitsuse tiitli, sest vallas on aru saadud täiskasvanute hariduse vajalikkusest ning mõeldud selle arendamisele.

KOOLITUSSÕBRALIKEM OMAVALITSUS

Selle, et Jõgeva valla täiskasvanud on igati tegusad ja soovivad end koolitada, on tinginud tõsiasi, et väikestes kohtades ei olegi suurt midagi muud vabal ajal teha, muheleb valla haridus- ja kultuuritöö peaspetsialist Marika Prave.

Milles siis avaldub selle valla koolitussõbralikkus? Mõned näited: valla allasutuste ruumid on MTÜ-dele ja tegusatele inimestele tasuta kasutamiseks. Vald on kaasrahasutanud mitmeid kodanikualgatusi, MTÜ-d ja raamatukogud on võrdväärset partnerid. Iga piirkond saab juba mitu aastat suvise ekskursiooni korraldamiseks 5000 krooni toetust, et pakkuda täiskasvanud elanikele võimalust silmaringi avar-

Kundalini jooga Jõgevamaal.

dada – rännatud on Eesti piires, käidud Lätis ja Soomes. Kui vallainimesed on kodanikualgatusse korras esitanud ja teinud projekte mitmesuguste ürituste, ringide, õppepäevade või väljasõitude korraldamiseks – kõike seda oma vabast ajast ning tahtest, siis on vald pidanud vajalikuks neid motiveerida tasuta või odavamate koolitustega. Selle aasta kõige suuremaks kordaminekuks loeb Marika Prave Kuremaa lossis toimunud rahvusvahelise hariduskonverentsi „Hea kool – võrdsed võimalused” projekti juhtimist ja ettevalmistamist. **Signe Kalberg**

Fotod: Signe Kalberg

Ene Lukka-Jegikjan on kutsega andragoog.

Aasta koolitaja tiitel läks rahvuskultuuri õpetajatele

Kui juba noored tunnistavad Eesti pärimusmuusika „täitsa normaalseks musaks” ja Muhu mustriga kalossid on muutunud kuumaks kaubaks, siis on aasta koolitaja tiitli andmine Eesti rahvusliku folkloorinõukogu koolituskeskusele igati loogiline.

Aasta koolitajaks tunnistatud Eesti rahvusliku folkloorinõukogu (ERFN) koolituskeskuse koolitaja Ene Lukka-Jegikjan annab oktoobri keskpaigas intervjuu otse New Yorgist. „Siin on just halloween'i eelne aeg. Turul on kõrvitsatel hea minek, nõialaadsed nukud on pandud majade ette, akendele, puude otsa ning kostüümipoodides toimub suur sagimine. See on sinne pärimuskultuur, mida osatakse hinnata,” ütleb ta.

Ene Lukka-Jegikjani sõnul peaks Eesti rahvas oma pärimusi põhjalikult uurima ning julgema seda rohkem rakendada oma isiklikus elus ja töökeskkonnas. „Nii võime avastada hädavajalikke ja jõudu andvaid võimalusi oma elu rikkalikumaks ja tasakaalukamaks elamiseks,” on koolitaja veendunud.

ERFN-i koolituskeskuse koolitused on muutunud väga populaarseteks, mõnes valdkonnas tehakse neid lausa iga kuu. Ning seda mitte ainult Tallinnas, vaid just külas-vallas-linnas, kus inimesed asja vastu huvi tunnevad. Nagu näiteks ajaloolise Võrumaa pärimuskursus Võrumaal. Aastas käib ERFN koolituskeskuse kursustelt läbi umbes paarsada inimesest kõikjal Eestimaalt. **Tõnu Vaidloo**

Pottseppade ühendus hinnati tõeliseks koolitussõbraks

Aasta koolitussõbralikuma organisatsiooni tiitli pälvinud MTÜ Eesti Pottsepad on võtnud endale eesmärgiks koolitada Eesti pottseppadest Euroopas hinnatud tegijad.

„Ega Eestis ole ju kunagi õiget pottseppade koolitust olnud. Natuke õpetatakse kutsekoolides ehituseriala kõrvalt, aga enamjaolt koolitavad meistrid ise omale järeltulijaid,” tunnistab MTÜ Eesti Pottsepad asutajaliige Koit Koppel. „Tööpõld on meil lai. Äsja võeti vastu Euroopas uus ahjustandard ja novembri lõpus tulevad Eestisse uue standardi koolitajad,” räägib Koppel. Huvi ühingu osalemise vastu on üha kasvav, sest koolitust vajavad kõik Eestis tegutsevad pottsepad. Kokku on aastas umbes kümme koolitust ja seda, et keegi oleks nii tark, et õpetussõnu

Pottseppade koolitus.

üldse ei vaja, ei saa Koppeli sõnul küll öelda. Ennast pottseppaks nimetavaid sossesseppi leidub Eestis veel küllalaga.

Tulevikplaanidest rääkides sõnab pottsepp Koppel, et kui hädapäraste koolitustega saab Eestis ring peale tehtud, on kavas meie meistrimehi saata Austriasse kahhelahjude konföderatsiooni juurde teadmisi ja praktikat saama. „Igasugune uus kogemus kulub marjaks ära ja huvilistest meil puudus ei ole,” nendib ta.

Tõnu Vaidloo

Fotod: ETKA Andras

Elurong liinil Venemaa-Eesti

Selleks et Moskvas lennundusinstituudi lõpetanud Ella Pöder saaks Eestis Kanepi gümnaasiumis vene keelt õpetada, tuli tal kolme lapse kõrvalt kahe aastaga kaitsta kaks magistritööd kahel erialal. Septembris tunnustati Ellat tänavuse aasta õppija eripreemiaga. Mõelge ise: kosmonautikainsenerist pedagoogiks!

Fotod: Signe Kalberg

Signe Kalberg

Pole midagi imestada, et Ella Põdra valisid Kanepi kooli õpilased paar aastat tagasi aasta „õpsiks“. Lapsesuu ei pidavat valetama, eksimatult oskavad õpilased hinnata inimest, kes klassi ees seisab. Kui õpetaja austab oma õpilasi, valdab ainet ja oskab seda ka edasi anda, pole tal lugupidamist pälvida raske.

Ella on avatud hingega ega karda oma elust rääkida. Veel rohkem aga meeldib talle rääkida oma õpilastest ja vene keele õpetamisest. Ta näitab uhkusega laste vihkuid. Neid vaadates tundub, nagu oleksid õpilased vene keelt õppinud juba mitu aastat. Ella näol mängleb uhkusega segatud rahulolev naeratus. „Poolteist kuud on nad vaid vene keelt õppinud, aga vaadake, kui ilusti oskavad kirjutada ja millist teksti juba loevad,“ laotab ta vihkud lauale.

Seitse aastat tagasi pani Ella kokku vene keele õpetamise töövihiku. Joonistas ise pildid ja kirjutas teksti. Sellest ainulaadsest töövihikust, mille abil eesti lastel vene keele õppimine läheb nagu lepsi reega, sai ka Ella magistritöö. „Tegelikult pole vene keelt sugugi raske õppida, on vaja vaid loogikat,“ selgitab ta. Nii suutis Ella paari minutiga ka selle loo autorile selgeks teha, millal kasutatakse pehmendus- ja millal tugevdusmärki. Omal ajal koolis jäi see väga segaseks. Vaadates Ella säravatesse silmadesse, kui õpilase rolli sattunud ajakirjanik õnnelikult tunnistas, et märkide värk sai selgeks, käis peast läbi mõte: kas Kanepi kooli õpilased ikka teavad, kuidas neil on vedanud? Et just neil on selline vene keele õpetaja, kes pole kuiv ja range, kes särab klassi ees armastusest oma töö vastu. Mida ta on aga selleks pidanud õppi-

“

Niipalju, kui Ellat peeti eestlaseks Moskvas, peeti teda venelaseks Eestis.

Ella on isa poolt kange Võrumaa naine, ema poolt temperamentne venelanna.

ma ja läbi elama, et töötada õpetajana, et töötada Eestis, seda teab kõige paremini kolme tütre ema Ella ise.

Lapsena unistas praegusest ametist

„Tahtsin juba varakult pedagoogiks saada, keskkooli kümnendas klassis andsin teistele tunde,“ meenutab Ella. Esimesel jõulupühäl sündinud Ella ja temast neli aastat vanem vend on sõjaväelase isa ameti tõttu pidanud mööda Nõukogude Liitu palju ringi rändama ja paljudes koolides õppima. Eestlasest isa ja venelannast ema tutvusid Peterburis, toona siis Leningradis. Isakodu on Otepääl ja kõik oma koolivaheajad olen veetnud Eestis, ütleb Ella.

Kuigi Ella arvas juba esimese klassi tüdrukuna, et kord läheb ta kindlasti õppima matemaatikaõpetajaks, pidi ta sellest mõttest siiski hiljem loobuma – arstid keelasid tal kuni 30. eluaastani igasuguse närveerimise ja ülepinge. Vastasel juhul oluksid tagajärjed rasked. „Mõtlesin, et tahan saada parima hariduse, mida on võimalik saada, ja valisin lennuinstituudi, kus õpetati välja kosmonautikateadlasi. Sel-

“

Ella õppimisest: „Olen öelnud ka oma tütardele, et naisel on vaja head haridust.“

lised kõrgkoolid on vaid Moskvas ja Washingtonis,“ selgitab Ella. Sisseastumiseksamitel sai ta matemaatikas ja füüsikas kõrgeimad hinded ning ülejäänud kahe eksami sooritamist temalt ei nõutud. Tung sellesse kõrgkooli oli suur – viis inimest kohale, sest lõpetajaid ootas ees tasuv ja huvitav töö. Kõrgkoolist sai Ella kõrgema kvalifikatsiooniga inseneri kutse. Töökõrgkoolis sai kosmonautide biovarustuse ja päästmise väljatöötamine. „Olen öelnud ka oma tütardele, et naisel on vaja head haridust,“ on Ella asjade käiguga rahul.

Isa poolt eestlasena võiks ta oma 41 eluaastast kirjutada huvitava ja õpetliku raamatu. Kuigi arstid olid tal õpetajana töötamise keelanud, leidis Ella siiski võimalusi aeg-ajalt ka tunde anda. ➔

Nii tehnikumis kui ka hiljem erakoolis. Tehnikumis töötades kohtus ta oma esimese tütre, praegu 16-aastase Anastasia isaga. Kuid selleks ajaks olid uutmise tuuled teinud puhastustööd ka Venemaal, salajased instituudid kas lõpetanud töötamise või vähendanud palgaliste arvu.

Ella lahkus ise töölt, abiellus ja seisis järsku silmitsi tegeliku eluga, mida ei osanud ette aimata. Tütre isa pidi minema sõjaväkke ja Ellal tuli endal hakkama saada. „Töötasin lapsehoidjana, samuti erakoolis, kuid raske oli toime tulla. Nii otsustasingi sõita Eestisse, isakoju Otepäele,” meenutab Ella.

Eesti jaoks valed õpingud

Kui Ella kümme aastat tagasi, viieaastane tütar käekõrval, Eestis rongis maha astus, algas uus elu. Kohe oli selge, et Venemaal omandatud kõrgharidusega pole võimalik siin tööd leida. „Seega alustasin 32-aastaselt praktiliselt nullist. Tänu taevale, mul oli siiski 200-aastane talu isalt. See maja oli minu ainus reaalsus, kindlus ja tugi.”

Tagasitulnutel ei saagi olla kerge. „Niipalju, kui mind peeti eestlaseks Moskvast, niisama palju peetakse mind venelaseks Eestis. Siiski oli mu ümber ka palju mõistvaid ning kaasatundvaid inimesi. Sain tööd Otepääl lihatööstuses, hakkasin tasapisi eesti keelt rääkima,” vaatab Ella sellesse aega tagasi. Vanema tütre isa käis küll Ellat ja tüdarta Eestis vaatamas, aga sõidud jäid üha harvemaks ja harvemaks ning lõppesid lahkuminekuga. „Soojustehnikuna poleks temagi Eestis tööd leidnud,” nendib Ella.

Möödus vaid neli kuud ja Ella sai pakkumise tulla Kanepi kooli vene keelt õpetama. Tehnilisest kõrgharidusest polnud mingit kasu, kuna õpetajal peab olema pedagoogiharidus ja gümnaasiumi õpetajal ka vastav õppeaines magistrikraad. Nii tuli minna pooleks aastaks, tööd katkestamata, pedagoogikakursustele. „Need kursused olid

Ella näitab oma magistrütööd. See on vene keele töövihik eesti lastele.

minu jaoks väljakutse: konspekterida eesti lektorite teksti vene keeles, sooritada eksamid...” Kuid vene keele õpetaja erialale ülikoolis oli võimalik astuda vaid tasulisse õppesse. Ella valis füüsika, oli see ju tema Moskva haridusele kõige lähedasem. Lisaks avanes võimalus juurde võtta valikainetena vene filoloogia aineid. „Valisin kõik valikaineid, mis andsid bakalaureuskraadi. Nii sain 2008. aastal paralleelselt füüsika magistriskraadiga ka vene keele õpetaja bakalaureuskraadi.” 2009. aastal tuli järele ka magistriskraad vene keele õpetaja erialal. Sellesse perioodi mahtus ka abiellumine ja kahe tütre sünd.

„Kulus kümme aastat, et saavutada siinses ühiskonnas oma positsioon. Boo-

Õpetaja Ella Põder

Kanepi gümnaasiumi 6.–12. klassi

õpilaste arvamused:

- „Ta on õpetaja.”
- „Ta teeb tunnis nalja ning on siis kuri, kui keegi ikka väga lollitab. Ta hindab töid õigesti. Ta on ikka päris lahe. On hea õpetaja.”
- „Ta on hea õpetaja. Ta ei hakka iga asja peale karjuma.”
- „Lõbus, teeb nalja, rõõmsameelne, tore.”
- „Ta on sõbralik, tal on hea õpetamistehnika, ta teeb nalja ja ei karju meie peale.”
- „Tema tunnid on olnud väga toredad, kuna tal on tundideks alati midagi toredat mõeldud, teeb palju nalja, alati rõõmsameelne.”
- „Ta oskab väga hästi õpetada ega karju palju. Teeb häid nalju ja hindab ka hästi. Tunnid on temaga alati hästi põnevad. Andekas inimene.”
- „Temaga saab tunnis nalja ja ta õpetab kõik selgeks, kui vaja.”

nusena on mul ka kolmelapseline pere, isatalu, mida jõudumööda korrastame, mõistev mees ja igal ajal abistav ema, kelle toetusest rääkimine vajaks eraldi lehekülge,” on Ella varjamatult õnnelik ja tänulik.

Teised eripreemiad

- Aasta õppija 2009 eripremia – Raul Järve, Sveba-Dahlen OÜ tootmisjuht Viljandimaal
  - Aasta koolitaja 2009 eripremia – Helgi Põllo, Hiiumaa muuseumi peavarahoidja
  - Innovatsiooni aasta eripremia – Tiia Peetsu Tartumaalt
- Loe nendest lähemalt: www.andras.ee

Kommentaar

Aasta tegijate valimine pole võistlus

SIRJE PLAKS,

ETKA Andras programmijuht:

„Otsuse, kes saab aasta õppija või koolitaja tiitli, teeb valikukomisjon konsensuse alusel. Et tiitli saab igas kategoorias esitatud kandidaatidest vaid üks, siis mõistagi on valimine väga raske ja vastutusrikas üles-

anne. Kuid see ei ole võistlus ega riigihanke konkurss! Komisjon vaatab läbi esitatud kandidaatide andmed ja tegevuste kirjelduse, mis iseloomustavad tema saavutusi. Aluseks on tunnustamise reglement. Õppijate puhul annavad palju lisainfot nende endi kirjutatud õpilood. Kui vaja, uurib komisjon ka tausta. Sõelale jäävad eelkõige need kandidaadid, kes töö, pere ja muude kohustuste kõrvalt – vapralt takistusitrotsides – on leidnud endas jõudu käänuline õppimise rada läbi käia.

Iga inimese lugu on sügavalt isiklik, see on inimese elu lugu. Oluline on, et see pakub midagi teistele, aitab motiveerida, sest aasta õppija on kui majakas, mis teed näitab. Tema lugu aitab peletada hirmu, et õppimiseks ollakse liiga vana või kartust näida rumalana. See julgustab elu tagasilöökidest õppimise kaudu üle saama. Lugu inimesest, kes jõu kokku võtab ja oma ammused unarusse jäänud unistused õppides täide viib, on südantliigutav.”

Õppimine ja töötamine üheaegselt – vastuolu või kasutegur?

Aasta eest valmis rahvusvahelise elukestva õppe uuringu Eestit puudutav analüüs, mis keskendus töötajate hariduse omandamise probleemidele, nähtuna nii ettevõtte juhi/personalijuhi kui ka õppija(te) endi poolt. Muuhulgas joonistus välja, et õpingute alustamine pole vahetult seotud arenemisvajadusega oma töökohal.

Auni Tamm,
RASI projektijuht

Tallinna ülikooli rahvusvaheliste ja sotsiaaluuringute instituut (RASI) eesotsas professor Ellu Saarega koordineerib 13 Euroopa riiki haaravat elukestva õppe teematikat puudutavat suurprojekti, mille teemadeks on töötajate õpingud, nende tähendus ettevõttele, õppijate toetamine ja õpitu kasutamine ettevõttes.

Eestis vaatluse all olnud juhtumitele oli iseloomulik, et töötavad õppijad olid enamasti alustanud oma õpinguid kõrgkoolis juba enne tööle asumist. Töökoha valisid vastajad enamasti erialale lähedase, arvestati arenemisvõimalust, võimalust paindlikuma töögraafiku toel koolis käia, oluline oli ka suutlikkus tasuda õppemaksu.

Õppijad väitsid, et nende õppima suundumine ja tulevikuplaanid polnud töökohas kõne all. Töötajate liikumine ettevõtte sees on paljuski piiratud kas võimaluste või hetke ratsionaalse kaalutlusega: „Uue inimese palkamine vabanevale ametikohale on otstarbekam kui oma töötaja edutamine“.

Paraku tekib siin vastuolu õppija ootustega. Töö kõrvalt õpinguid alustades pee-

Foto: EPL arhiiv

Õppija tunneb end üksi jäetuna, kui tööandja ei tule lihtsateski asjades vastu.

takse silmas eelkõige tulevikku - paremat toimetulekut ja sellega kaasnevat kindlustatust, huvitavamast ja vastutusrikkamat tööd, valikuvõimaluste ja oma konkurentsi võime kasvu.

Miks peaks tööandja õppijat toetama?

Vastus on lihtne: juhtide hinnangul on töötajate õpingud ettevõttele kasulikud, seda nii töötaja enda arengu kaudu kui ka mõju tõttu firmale. Viimast eriti juhul, kui õpitav eriala on tööle lähedane. Kõrgkoolist tuleb õppijaga lisaks teadmistele kaasa ka koostöövõrgustik – õpingukaaslased ja

õppejõud, kellelt vajadusel nõu küsida. Kui õppija näeb end ka tulevikus ettevõttega seotuna, siis otsitakse ka päevakajalistele tööprobleemidele lahendusi.

Kuidas õppijat toetatakse?

Õppijate toetamise moodused on ettevõtetes erinevad. Reeglina lepitakse tööle tulles kokku, kuivõrd ja millistel tingimustel võimaldatakse vajadusel töö ajast koolis käia, saada õppepuhkust jms. Enamasti tehakse õppijatele mõõndusi täiendavate vabade päevade, töötundide või puhkuse andmisega, et töötaja rahulikult koolitööga saaks tegeleda. Pakutakse ka paindlikku tööaega. Eriala ja töö seotuse korral võidakse õppijale äraoldud ajal säilitada ka põhipalk, pakkudes seeläbi õpinguteks kaudset finantstuge. Otsest finantstuge õppijale (õppemaksu tasumine vms) vaatluse all olnud ettevõtetes ei pakutud. Põhjuseks on lisanduv erisoodustumaks. Seega on koolituse kulud reeglina õppija enda õlul, mis ei soosi õppija seotust ettevõttega. Olulise toetusena toodi õppijate poolt välja tööandja ja kaastöötajate suhtumist õppimisse ning seda, kuidas seda väljendatakse.

1 küsimus

Millisena näete ülikooli rolli elukestvas õppes?

Jakob Kübarsepp,
Tallinna
tehnikaulikooli
õppeprorektor:

„Ühiskonna ootused ülikoolidele on suuremad kui lihtsalt teadustulemused artiklitena rahvusvahelistes ajakirjades ja tööturule vajalike spetsialistide koolitamine. Oodatakse, et

ülikoolid teeksid ekspordipotentsiaali parandavaid rakendusuurimusi, osutaksid katsetus- ja konsultatsiooniteenuseid ning teeksid täiendkoolitust, ümberõpet jt elukestva õppe valdkonda kuuluvaid asju. Viimatimainitud tegevused (rakendusuurimused, konsultatsioonid, täiendkoolitus jms) kuuluvad ülikoolide kolmanda missiooni – ühiskonna teenimine – valdkonda.

Panustamine elukestvasse õppesse tähendab TTÜ jaoks osalemist põhi- ja keskkooliõpilaste koolitamisel (TTÜ tehnoloogiakooli kaubamärgi all), täiskasvanute tasemeõpet, tööalast täiendusõpet ning ümberõpet. Nii täiskasvanute tasemeõpet, tööalase täienduskoolituse kui ka

koolilaste õpetamise mahud on viimastel aastatel jõudsalt kasvanud. Tasemeõppurite arvu vähenemise taustal statsionaarses õppes (tingituna negatiivsetest demograafilistest protsessidest) loob TTÜ üha paremaid tingimusi keskhariduse või kõrghariduse esimese astme (bakalaureus-, rakenduskõrgharidus) aastaid tagasi omandanute toomiseks nii taseme- kui ka täiendusõppesse. Tingimuste parandamine täiskasvanute tasemeõppeks tähendab õppekavade, millistel on võimalik õppida kaugõppes, arvu suurendamist. Paranevad tingimused täiendusõppeks tähendab ettevõtete/asutuste vajadustega kooskõlas oleva täiendusõppe teenuste kasvu.“

Euroopa skaala aitab õppija keeleoskust pare

Kolmetärnihotell Lõuna-Euroopas võib olla sootuks midagi muud kui kolmetärnihotell Skandinaavia maades. Niisamuti erinevad riigiti ka inimeste võõrkeeleoskuse ja hindamiste tasemed. Kui kodumaal hinnatakse võõrkeeleoskust kõrgtaseme vääriliseks, siis mõnes teises Euroopa Liidu riigis ei pruugi selle alusel tööle saada, sest sealsete riikide hinnangusüsteemis vastaksid oskused kesktasemele.

Kaire Talviste

Euroopa Nõukogu (EN) koostöös keeleteadlastega alustas Euroopa tasandil hindamissüsteemi ühtsemaks muutmist juba aastate eest. Selle tulemusena defineeriti keeleoskustasemed ja osaoskused mahukas dokumendis „Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine”.

Välja töötati kuueastmeline skaala: A – algeline keeleteadlus (Basic User), B – iseseisev keeleteadlus (Independent User) ja C – vaba keeleteadlus (Proficient User). Need kolm laia taset jagunevad omakorda kaheks kitsamaks tasemeks: A1, A2, B1, B2, C1, C2, mida omakorda saab jaotada veelgi kitsamateks tasemeteks. Keeleoskust kirjeldatakse osaoskuste kaupa: mõistmine – kuulamine ja lugemine, rääkimine – suuline suhtlus ja suuline esitus ning kirjutamine. Neid tasemeid on riigid keeleoskuse hindamisel hakanud järkjärgult kasutusele võtma. Töökuulutustes väljendatakse töötajatelt eeldatavat keeleoskust järjest enam just EN-i keeleoskustasemete skaalal. Ühtlasi lisatakse, missugust tõendusmaterjali (eksamitunnistus, enesehinnang, tõend kursuse läbimise kohta vm) kandideerija keeleoskuse

“

Keeleoskust kirjeldatakse osaoskuste kaupa: mõistmine – kuulamine ja lugemine rääkimine – suuline suhtlus ja suuline esitus ning kirjutamine.

Keeletund Tallinna Rahumäe põhikoolis. Selles koolis on õpilastele abiks keelemapid.

kohta nõutakse.

„EN-i tasemete süsteemi küllalt lühikese kasutusaja jooksul on võõrkeeltes üleeuroopaliselt selliste tunnistuste väljastamise õigus eeskätt aastakümnete pikkuse testimiskogemusega rahvusvahelistel eksamikeskustel – Cambridge'i ESOL, Goethe instituut, CIEP jpt,” selgitab riikliku eksami- ja kvalifikatsioonikeskuse (REKK) keeleosakonna juhtaja Kersti Sõstar. Eestis on selleks asutuseks REKK, kelle väljaantavaid tunnistusi on mitmed organisatsioonid ka tunnustanud.

Vana ja uue vahe

Euroopa Nõukogu keeleõppe raamdokumendi alusel on välja töötatud eesti keele B1 ja B2, ning A2 ja C1 taseme kirjeldused ja eksamid. „Töölase eesti keele oskuse tasemed on nüüd asetatud EN keeleoskustasemete süsteemi, mis võimaldab selgelt määratleda, missuguses keelelises situatsioonis inimene hakkama saab,” selgitab Sõstar.

Eesti keele tasemeeksami tegija jaoks n-õ käega katsutavalt midagi ei muutunud, ikka kontrollitakse nelja osaoskust: kuulamine, lugemine, rääkimine, kirjutamine. Küll on nüüd iga keeletaseme juures täpselt kirjeldatud, milline peab olema kuulamis- või kirjutamisoskus ja missuguses keelesituatsioonis peab inimene toime

tulema. Keeletaseme tunnistusel on varasemaga võrreldes teistmoodi see, et osaoskuste tulemuste juures on nüüd lisaks punktisummale ka sõnaline hinnang, mis peaks hõlbustama tulemuse tõlgendamist. Tunnistusel on esitatud ka vastava keeleoskustaseme iseloomustus. Meie varasem süsteem, kui keelt hinnati alg-, kesk- ja kõrgtasemel, polnud haridus- ja teadusministeeriumi keeleosakonna nõuniku Tõnu Tenderi sõnul kuigi läbipaistev, ja seda eriti rahvusvahelisel tasandil. „Meie algtaseme keeleksam oli raskem, kõrgtaseme oma aga suhteliselt lihtne,” selgitab ta. Kodakondsuse saamiseks pidi inimese keeleoskus vastama kesktasemele.

„Olen kuulnud, et ülikoolides on kesktasemel eesti keelt oskavatel tudengitel olnud arusaamise ja suhtlemisega probleeme,” on Tõnu Tenderiga nõus ka Tartu ülikooli inglise filoloogia õppetooli lektor Ülde Türk. Uue süsteemi olulisimaks eeliseks on Tenderi meelest ühtsed alused võõrkeeleoskuse hindamisel ja võrdlemisel – s.t samad alused kehtivad nii Põhjamaades, Baltikumis kui ka Lõuna-Euroopas. Eesti keele tasemete kirjeldused aitavad kaasa keeleõppe ja tasemeeksamite süsteemi korrastamisele.

A1 on keeleõppe algtase, kus tullaakse toime õpitud fraasidega, ent ei saada kõnest veel aru ega osata keelt loovalt kasu-

mini kirjeldada

tada. A2 tasemel õppija suudab moodustada lauseid, ent tema sõnavara on piiratud. Eduka suhtluse aluseks on eeldus, et vestluspartner püüab kõnelejast aru saada ja vahepeal tuleb enda selgeks tegemiseks appi võtta kõik vahendid. Kui vaja, siis ka käed ja jalad.

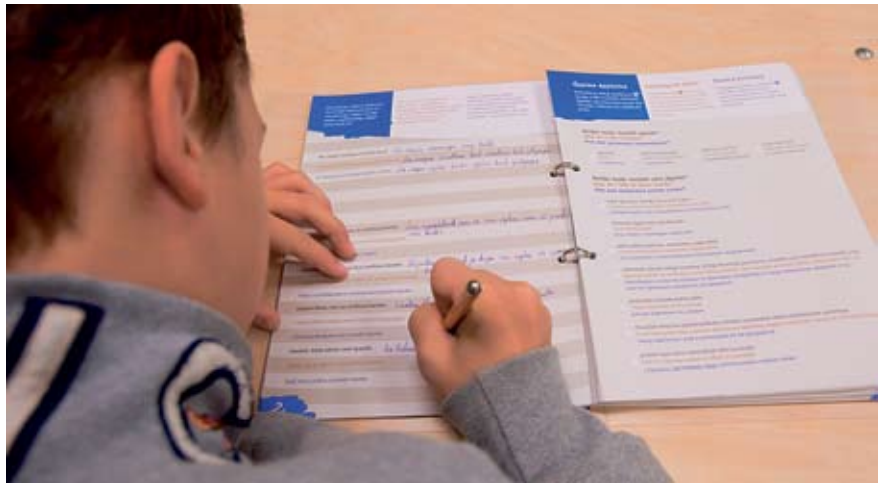
Erinevad tasemed

„Euroopas on kodakondsuse saamisel heaks tavaks, et inimese keeleoskus vastab tasemele B1, seda nimetatakse ka turistitasemeks,” selgitab Ülle Türk. See tähendab, et inimene saab hakkama, räägib väga konkreetsetest asjadest – kuhu läheb, mis asjus jne. Ta saab hakkama ka praktiliste vestlustega igapäevaelus. „B1 on esimene kasulik tase,” lisab ta.

B2 vastab keskkhariduse lõputasemele ehk võõrkeeles tullakse toime, ent tehakse siiski veel palju vigu. Abstraktsema kõnega ei pruugi inimene toime tulla, ent sellel tasemel keeleoskusega võib hakkama saada näiteks õpingutega tehnikumis. C1 on tase, mida eeldatakse inimeselt, kel on kavas alustada õpinguid välismaa kõrgkoolis. C2 tasemel peavad keelt oskama aga professionaalid (filoloogid), ent tegu pole siiski veel emakeelekõneleja tasemega.

Õpilane ei pruugi uue süsteemi järgsetest muutustest muud aru saada kui seda, et eksamid on põhjalikumad, et keeleoskaja tase täpselt välja selgitada. Üleminekuperiood on raskem õpetajatele, kes on ühelt poolt vana süsteemiga harjunud, teiselt poolt on nad raskustes uue süsteemi järgi õppekava koostamisega, kui puuduvad konkreetsed keelte kirjeldused. Raamdokument annab ette küll konkreetset juhendit selle kohta, mida mingil tasemel keeleõppija peab oskama, ent ei anna ette meetoodikat, mille järgi õpetada.

Millal võib juhtuda see, et põhikooli ja gümnaasiumi võõrkeelte (inglise, saksa, prantsuse) lõputunnistused vastavad EN-i keeleoskustasemetele? REKK-i keeleosakond on juba aastaid sihipäraselt selles suunas tegutsenud, aga palju tööd on veel vaja teha. Kersti Sõstar ütleb, et eksamite EN-i keeletasemetele vastavaks tunnustamist on põhjust loota siis, kui tasemetele vastava õppekava järgi õppides on üks kooliaste läbitud, mis peaks praeguste plaanide järgi toimuma 2013. aastal.

Selline on laste keelemapp ja nii seda täidetakse.

Keelemapp innustab jätkama

Üks vahend Euroopa Nõukogu keeleõppe raamdokumendi põhimõtete juurutamiseks on Euroopa keelemapp.

Euroopa keelemapi valideerimiskomitee on heaks kiitnud üle saja keelemapi mudeli [vt http://www.coe.int/T/DG4/Portfolio/?L=E&M=/main_pages/portfolios.html]. Keelemapid võib üldistavalt jagada kolme rühma: laste, kooliõpilaste ja täiskasvanute omad.

Eestiski on välja töötatud üks keelemapi mudel 12–16-aastastele õpilastele. Võõrkeele õpetajad, kes on avaldanud soovi ja valmisolekut seda kasutada, on keelemapid juba kätte saanud ja õpetavad lapsi neid kasutama. „Õpilased saavad selle abil paremini aru, mida võõrkeeleoskus ja keeleõpe endast kujutavad,” selgitab haridus- ja teadusministeeriumi keeleosakonna nõunik Tõnu Tender. „Nii teiste riikide kui ka meie enda senine kogemus näitab, et keelemapp on positiivselt mõjutanud just nõrgemaid õpilasi – neid motiveerinud. Keelemapp võimaldab õppijal oma võõrkeelteoskust ausamalt hinnata, samuti õpitakse endale sihte seadma.”

Umbes pooltel tuhandel põhikooliõpilasel 20 koolist üle Eesti on avanenud võimalus täita oma isiklikku keelemappi. Tallinna Rahumäe põhikooli 6., 7. ja 8. klassi õpilasi juhendab selle täitmisel prantsuse keele õpetaja Mare Valk, kes aitas katsetada Eesti esimese keelemapi tööversiooni. Need oskused on hiljem heaks selgrooks iseseisval keeleõppe jätkamisel.

Mapil kolm osa

A4 formaadis mapp koosneb kolmest osast: keelepassist, keeleloost ja kaustast.

Keelepäss annab ülevaate keel(t)eoskuse kohta. Vastavalt juhenditele määrab õpilane ise oma taseme Euroopa Nõukogu keeleoskustasemete süsteemis (A1, A2, B1, B2, kõrgtasemele C1 ja C2 põhikoolis ei jõuta). Järgmiseks on keelelugu, mille ülesanne on panna õpilane mõtlema keele õppimise eesmärkidele ja tunnetama seda, et keele arengule tulevad kasuks kõikvõimalikud keele- ja kultuurialased kogemused. Kausta kogutakse kõik olulised tööd, mida on keeleõppe raames tehtud ja mis tõendavad õpilase keeleoskuse taset. Selleks võivad olla nii kirjalikud tööd, videod, CD-d jne. Samuti kõik ametlikud paberid – tunnistused ja tõendid keelekursustelt. Mappi on mõistlik täita kaks korda aastas, sest selle aja peale peaks olema ka areng juba näha. „See on hea asi, mida ei saa aga kellelegi kohustuslikuks teha,” selgitab Valk keelemapi üht olulist põhimõtet, et selle täitmine on vabatahtlik.

Eestis pole täiskasvanutele mõeldud keelemappi välja töötatud. Üks keeleõppefirma on ametliku projekti raames EAQUALS-ALTE ühe mudeli küll eesti keelde tõlkinud. Keeltekoolis õppiv täiskasvanu võib kasutada kas Eesti õpilastele suunatud keelemappi või ka mõnd välismaal tunnustatud mappi. **Kaire Talviste**

Laupäeviti on auditooriumid ko

Kolmanda nooruse rahvaülikool on koolipinki koondanud pensioniealised õppurid, kel jagub teadmishimu ning tahtmist uuega kursis olla vaat et rohkem, kui poole võrra noorematel inimestel.

Signe Kalberg

Tallinna tehnikaülikooli kuuendas korpus on laupäeval tavatult vaikne. Kui välja arvata sagin korpusel teisel korrusel, kus ruumi nr 217 ukse taga seisavad asjaliku olekuga vanemad daamid ja härrad, kes midagi saksa keele õpetaja Rutt Veski-meistriga arutavad. Laudade taha on end sisse seadnud õpilased, kes võiksid vanuse poolest rahumeeli soojas toas kiiktoolis pensionipõlve pidada. Kohe on algamas saksa keele ja kultuuri kursus. Õpetaja laseb ringi kursusel osalejate registreerimislehe. Nimekirja on end pannud kokku 29 inimest, seekord on kohal 18.

Kriidijälgedest kriimu tahvli on sel ajal käsile võtnud üks kursuse kahest meesterahvast. 70-aastane Jaak Solnson tunnistab, et kuna tal on peres mitu pedagoogi, siis teab ta kodukorda hästi. 30 aastat laevamehhaanikuna merd sõitnud Jaak on võõrkeelte kursusel kolmandat aastat. Inglise keelt õpib ta edasijõudnute rühmas, nüüd hakkas õppima algajate grupis ka saksa keelt. „Töötan Eesti Gaasis, meie majas on ka Ruhrgas AG ja saksa keelt on suhtlemisel vaja,“ selgitab vanahärra. Uut võõrkeelt pole kõrges vanuses raske õppida, kui on olemas suur soov ja vajadus, ütleb Jaak. Ta pajatab, et lapsena Viljandimaal puutus ta kokku saksa sõdurite ja sõjavangidega. Lapsele hakkab võõrkeel kergesti külge ja et saksa sõjaväearsti abi oli see, mis posikesel üldse toona ellu jääda aitas, on sellest ajast jäänud Jaagule sümpaatia saksa keele vastu. „Kursusel kohal käimisest üksnes ei piisa, vaja on ka ise kodutööd teha, lugeda selles keeles raamatuid ja ajalehti,“ sõnab ta.

Kursuslased on koos kolmandat korda ja õpetaja klassi ees meenutab kiiresti eelmisel kordadel õpitut ning võtab käsile kodu teema. Selgitab, kuidas nimetatak-

Saksa keele tund kolmanda nooruse ülikoolis.

se korruseid, tube, mööblit. Selgeks saab „katus“ ja „kelder“. Koolitund nagu koolitund ikka. Mõni, kes varem saksa keelega kokku puutunud, haarab selgitusi lennult. Mõni müksab naabrit või küsib õpetajalt üle. Ükskõikselt ei istu aga keegi. Kui uute sõnadega on tutvust tehtud, palub õpetaja moodustada lauseid ja püüda väikest jutugi kokku panna. Järgmisena võetakse ette õpik ja otsitakse üles korterikuulutused. Õpetaja abiga selgub, mida tähendavad lühendid neis.

Saksa keele õpetaja Rutt Veski-meister on 64-aastane. Pärast Orissaare keskkooli lõpetamist sai temast Tartu riiklikus ülikoolis germaani-romaani filoloogia üliõpilane. Kolm aastat pärast kõrgkooli lõpetamist jagas ta teadmisi Lehtse koolis, siis aga astus aspirantuuri ja töötas 19 aastat ülikooli germaani keelte kateedri õpetaja, vanemõpetaja ja lektorina. 1993. aastast on õpetaja Veski-meister töötanud Tallinna tehnikaülikooli keeltekeskuse saksa keele lektoraadis. Ta tunnistab, et kuna tänaste õpilaste tase on kursusel väga erinev, raskendab see ka õpetamist, peale selle on kaks korda kuus kohtumist ikka veidi vähe keele selgeks õppimiseks. Aga kes

ikka püüab, see saab ka selle lühikese aja- ga üsna palju. „Oleneb ikka inimesest. Ja kodus on vaja ka kõvasti tööd teha,“ ütleb kogenud keelepedagoog.

Sõbrad, reisimine, tulevikuplaanid

Laua taga uurib raamatut 85-aastane Valdeko. „Sinna on 70 aastat tagasi, kui seda [saksa keelt – toim] viimati õppisin. Nüüd on mul rohkem aega, liigun ka Saksamaa vahet, kus mul on palju sõpru, seepärast kulub saksa keele oskus hädasti ära,“ räägib härra Valdeko, miks tema parasjagu seal klassis istub. Ta on rahvaülikoolis üht-teist muudki kuulamas käinud. Kursuseõde Maret arvab kõrvalt, et ega 78 aasta vanuselt uut võõrkeelt enam selgeks ei õpi, kuid vana meeldetuletuseks on neist kursustest kasu küll. Eriti on keeleoskusest kasu reisimisel, arvab proua Maret.

Juta aga tuli keelt õppima väga huvitava ja erilisel põhjusel. Novembris 60 aastaseks saav naine hellitab lootust minna Saksamaale koduperenaiseks- hooldajaks varakale härrasmehele, kes otsivat endale selleks sobivat naist just Eestist. Mõistatavalt on vaja, et naine oskaks ka saksa keelt. „Ma pole saksa keelt üldse õppinud,

Imanda nooruse päralt

Fotod: Signe Kalberg

Jaak Solnson on võõrkeele kursusel kolmandat aastat.

tean vaid lauset „ich liebe dich“ (ma armastan sind),“ ütleb Juta. Ta tunnistab, et ega ta kodus ei viitsi keele kallal vaeva näha, kuid õnneks jääb kursusel kuuldu päris hästi meelde.

Inge on koos Tiinaga kursuse noorimaid ehk nagu nad ise oma vanuse kohta ütlevad: „50+“. Mõlemad naised on end kirja pannud ka inglise keele kursusele. „Rahvaülikooli meelitas väga soodne keelekursuse hind. 150 krooni aastatasu on võrreldes keeltekooli hindadega väga väike summa,“ ütleb Tiina.

Tänapäeval ei arva enam keegi, et ülikool on vaid noorte targemaks saamise paik. Tallinna kolmanda nooruse rahvaülikoolil möödus septembris 16 tegutsemisaastat. Loengute teemad ulatuvad tervisest ja kodukujundamisest ühiskonnaprobleemide ning tuumaenergiani. Lisaks suures aulas toimuvatele loengutele käivad paljud väiksemate gruppides inglise ja saksa keelt ning kultuuri õppimas. Samuti käivad koos käsitööringid.

Tehnikadoktor ja keemik Guido Rajalo (83), kes on rahvaülikooli juhtinud selle algusaastatest saadik, räägib, et peamised kursustel osalejad on kõrgharidusega pen-

sionärid, kes soovivad jätkuvalt areneda ja elust aktiivselt osa võtta. „16 aastaga olen kuulanud ära kõik suures auditoriumis toimuvad loengud, kuna ise ma need sisse juhatan. Olen läbi teinud ka saksa keele 2. astme kursuse. Valin täienduskursusi selle järgi, mis tunduvad mulle teadmiste värskendamiseks ja tööks kõige vajalikuks.“

Eakatele mõeldud rahvaülikool lükati Eesti pensionäride liidu poolt käima aastal 1992 ning avaloeng peeti samas, kus praegugi loengud toimuvad ehk siis tehnikaülikooli aulas. Aastatega on rahvaülikooli algne siht muutunud. „Alustades oli eesmärk pakkuda vanuritele teadmisi, kuidas uues olukorras toime tulla. Nüüd on eesmärk hoida eakaid vormis ja nende teadmisi laiendada,“ selgitab Rajalo, kes tänaseks on oma ameti üle andnud Valdek Mikkalile. Huviliste hulk kasvab kogu aeg. Eriti tahetakse kuulata tervishoiualaseid ning päevakohaseid poliitilisi teemasid. „Eakas inimene on tahteline ja võimeline õppima küllaltki kõrge eani. Minu viimane ametlik diplom inglise keelest pärineb aastast 1998, mil olin 72-aastane,“ nendib Rajalo.

Õppimine hoiab vaimu virge

- Põhjamaades on niinimetatud seenioride ülikoolid saavutanud suure populaarsuse. See on vabahariduslik koolitus pensionäristele, see sihtgrupp kasvab jõudsalt. Enamasti toimib selline koolitus ülikoolide, nagu näiteks Helsingi, Jyväskylä, Tampere ülikooli juures ning seda rahastavad kohalikud omavalitsused.

- Ka Tallinna pedagoogikaülikooli juures töötas sotsiaaltöö professori Taimi Tulva initsiatiivil neli aastat (1993-1996/97) seenioride ülikool. See osutus äärmiselt populaarseks. Paraku ei suutnud ülikooli oma ressursidega laienevat tegevust katta ning ettevõtmine lõppes.

- Praegu tegutseb tehnikaülikoolis sellega seotud tehnilise orientatsiooniga koolitusprojekt Kolmanda nooruse rahvaülikool (TKNR), mida kuni 1. novembrini juhtis Guido Rajalo. Nüüd juhivad rahvaülikooli emeritprofessor, 70-aastane Valdek Mikkal.

- TKNR on tänaseks üks Eesti suuremaid, 16 aastat tegutsenud vabahariduslik koolitusasutus, mille eesmärgiks on eakate inimeste (pensionäride) isiksuse, loovuse, annete, initsiatiivi ja sotsiaalse vastutustunde arendamine, nende silmaringi avardamine ning eluks ja tööks vajalike teadmiste andmine. Õppetöö toimub loengute, seminaride ja ekskursioonidena tehnikaülikooli ruumides, Ehitajate tee 5.

- 16 aastat sisukat tööd on paisutanud loengutele registreerunute arvu üle 800. TKNR kuulajate enamiku moodustavad kõrg- ja kesk-eriharidusega pensionärid (endised insenerid, arstid, õpetajad jt).

- Loengute temaatika haarab sotsiaalpoliitikat, seadusandlust, teadusuudiseid, majandust, tervishoidu jm. Lektoritena on esinenud europarlamenti liikmed, valitsus- ja linnajuhid, ülikoolide õppejõud, teadurid, arstid, insenerid ja pedagoogid. Kuulajate hulgas on väga kõrgelt hinnatud keele-, kodunduse ja arvutikursused.

- Õppetööd finantseeritakse peamiselt vabaharidusliidu ja Euroopa Sotsiaalfondi, mõnevõrra ka õpilaste poolt (ekskursioonid, õppemaks).

- Vanematele inimestele mõeldud rahvaülikooli tegutseb Eestis teisigi: nt rahvaülikool 50+ Tallinnas jt. Signe Kalberg

Kiri toimetusele

Saada oma kiri ja/või küsimus:

- **Õpitrepp, Narva mnt 13, Tallinn 10151**
e-post: agne.narusk@epl.ee või
- **ETKA Andras, Valge 10, Tallinn 11413**
e-post: andras@andras.ee

KUST SAAN AJAKIRJA?

Hea toimetus! Täna teid selle uutmoodi ajakirja eest, oli väga huvitatav ja hariv lugemine. Tõsi, ma ei olnud Õpitrepi varem midagi kuulnud, kuid viimati raamatukogus käies jäi see näppu. Äärmiselt meeldiv oli näha, et vahelduseks ka midagi asjalikku kirjutatakse. Isiklikult mulle endale oli kõige vajalikum koolitusosakute artikkel, mille kui mikrofirma juhile kulus see teadmine ära. Heameelega laenuks Õpitrepi koju kaasa, kuid selgus, et seda ei saagi teha. Siit ka minu küsimus: kust saan ajakirja?

Helle Aasa, Lääne-Virumaa

Vastab Sirje Plaks,

ETKA Andras programmijuht:

Ajakirja trükitakse 2000 eksemplari ja seda levitatakse tasuta. Lisaks raamatukogudele saavad Õpitrepi täiskasvanute

koolituskeskused, töötukassa maakonna esindused ja paljud Andrase koostööpartnerid. Kui mõni neist on elukoha lähedal, võib sealt küsima minna.

Kuid kõigil on võimalus ajakirja lugeda veebiaadressil www.andras.ee/opitrep ning kirjutada sinna ka oma kommentaare. Võib ka ajakirja hoopis pdf-versioonist (mille sealt samast leiate) endale välja trükkida. Nii saate kirjapandut ka käepärasena paberil läheduses hoida ning mugavalt kodus lugeda.

Head lugemist!

VANEMAKOOLITUSEST VAJAKA

Tere! Ajakirja lugedes turgatas pähe mõte, et üks valdkond on teil seni veel täiesti ka-

jastamata – nimelt vanemakoolitus. Minu tutvusringkonnas on palju lapsevanemaid, kes kokku saades arutavad, et kuidas ühes või teises olukorras käituda ja reageerida, mida peale hakata, kui Sest lapsevanemaks ei sünnita, teab igaüks, kel on õnn ema-isa olla. See on raske, pidev, kuid kahtlemata väga palju andev töö, mida tuleb õppida. Parim õpetaja on tõepoolest tirts või põnn ise, kuid aeg-ajalt tekib valus vajadus küsida nõu kelleltki targemalt. Ning kuulda, kuidas käituvad teised lapsevanemad samas olukorras.

Uuris internetist, kus ja kes pakuvad lapsevanematele koolitust – neid oli väga vähe. Oleksin äärmiselt tänulik, kui annate oma ajakirjas ülevaate neist võimalustest ning räägite sellestki, mida võiks ise juurde lugeda. Aitäh!

Kai Külitse, kolme poja ema
Pärnu

Toimetuselt: Aitäh sisuka kirja eest! Pärni kindlasti võtame Õpitrepi peatselt ette ka vanemakoolituse teema. Järgmine Õpitrepp ilmub 15. märtsil. **Agne Narusk**

NÕUANNE

Mida teha väsimusega?

Ajajuhtimise koolitustega tuntust kogunud Ardo Reinsalu annab pimedale sügisele kohaselt nõu, mida hakata peale väsimusega. Oma teemaportaalis www.ajajuhtimine.ee loetleb ta üles mitu nippi, mis on nii lihtsad, et tavaliselt me selle peale ei tule. Siin need on:

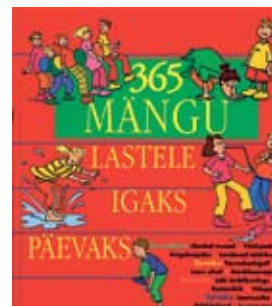
- **ŠOKOLAAD** - lühiajaline kasu võib tõusta šokolaadist. Pelgalt asjaolu, et šokolaad on maitsev, tõstab inimeste meeleolu, kirjutab Reinsalu. Tõsisemalt rääkides: teadlased on leidnud, et šokolaad aitab tõsta ajutööaktiivsust kaheks-kolmeks tunniks ning suurendab lühikest aega sinu töövõimet. Efekt on mööduv ning tuleb arvestada, et ajutiselt saadud ajutegevuse piitsutamise eest tuleb hiljem maksta tagasi pikema puhkuseperioodiga.
- **MAGA!** - Magamatus toob endaga kaasa stressihormoonide taseme tõusu, mis pärsib ajurakkude uuenemist. Kui tunned väsimust ja sul on näiteks oma kontor – pane suks kinni ja maga 5–10 minutit (võta võtmekimp näppude vahele ja kui see põrandale kukub, ärkad üles). Lühikesest

päevaunest on rohkem kasu kui unisena ette manatud nõiast „ma olen asjalik ja teen tööd“. Mõningate seisukohtade järgi vajab ligi 60 protsenti inimesi lühikest päevaund.

- **SÖÖ!** - Tühi kõht on aitab paremini mõelda kui täis kõht. Kuid ühel hetkel hakkab töövõime langema, sest energiarvude nappus peatab jooksva tegevuse ja suunab ajutegevuse teistele radadele. Siis söö ja joo veresuhkru taset aeglaselt kergitavaid (nn madala glükeemilise arvuga) toite. Kui veresuhkru tase tõuseb kiiresti, on ka uni kerge saabuma. Kohv aitab kindlasti enamikul inimestel und eemal hoida, kuid pea meeles, et uni on vajalik ajurakkude taastumiseks ja arenguks (vt eelmine lõik). Samuti ei tasu kõhtu liiga täis vitsutada.

HEA TUJU - väsimus võib olla seotud halva tujuga. Halvale tujule leiab palju põhjuseid – kolleegide negatiivne tagasiside, bossi karjumine, tegemata tööd või ajanappus. Rõõmsamaks ja energilisemaks aitab meeleolu muuta ajus tööd korraldav hormoon serotoniin. Serotoniini tõusule aitab kaasa põgus viibimine päikese käes (kuigi Eesti tingimustes pole päikest alati kerge leida), 15-minutiline jalutuskäik või lihtsalt värskes õhus viibimine.

RAAMAT

365 mängu lastele igaks päevaks Kirjastus Varrak

Mida me täna mängime? Isegi kõige fantaasiarikkamatel vanematel ja kasvatajatel võivad selle küsimuse peale mõnikord ideed otsa saada. Selle raamatu nõuanded ei jäta igavlemiseks võimalust.

Kõik mängud on jagatud ülevaatlikult aastaegade ja teemade kaupa ning sisaldavad soovitusi vanuse ja mängijate arvu kohta. Nii ongi vastu sügist õige aeg paberkotikoletist või Ussi-Unot mängima hakata. Kui aga saabuval külmal ja viirushaigused pere pisemad haigevoosisse aheldavad, on suur abi haigete laste tähestikust. Vilve Torn

Uue-Antsla vanaemad lisavad külaelule tublisti värve

Fotod: Kristiina Viiron

Kristiina Viiron

„Ma olen praegu õunapuu otsas,” hõikab Varje Kukker telefoni, kui esimest korda mittetulundusühingu (MTÜ) Uue-Antsla Vanaemad naisi tabada püüan. Vanaema õunapuu otsas soovib helistada oma kamraadile Ellen Varovile – tema töötab Urvaste koolis õpetaja ja huvijuhina ning on parajasti töenäoliselt sobivamas paigas kui õunapuu. Nii ongi – tunnid on läbi ning juba paari päeva pärast ootavad Varje ja Ellen mind Uue-Antsla rahvamajas.

Kepikõnd viis mõtte muuseumile

Vanaemade käsutuses rahvamajas mitu toakest, mis peidavad endas väikest vanavaramuuseumi ning killukesti Varje ja Elleni korraldatud eripalgelistest üritustest. Uue-Antsla Vanaemad lisavad kohalikule seltsielule tublisti toone juurde. Nende eestvedamisel saab sealkandis teoks mõndagi põnevat: rahvalike kommetega jaanituled, endalavastatud ja -etendatud näitemängud, käsitöönäitused, ühised meisterdamised ja kudumised ning muudugi muuseum, mille eksponaadid Varje ja Ellen ümbruskonna elanikelt kokku kogusid ja rahvamajja vaatamiseks välja sättisid.

Kolm aastat tagasi avatud muuseumist saigi tegelikult 2005. aastal asutatud MTÜ esimene n-õ lapsukene. Kõik sai alguse sellest, et agarate vanaemade kepikõnnitrenni marsruut viis tollal veel tühjast ja remontimata majast mööda. „Vaatasime, et maja seisab nii kurvalt tühjana, meie olime aga muuseumist varemgi mõelnud,” meenutavad naised, kuidas mõte teoks hargnema hakkas. Vald lubas lahkesti ruume, Varje ja Ellen aga käisid kodust kodusse vanavara küsimas, võttes sihiks, et esemed oleks kõik pärit Urvaste kihelkonnast. Kokku käisid naised läbi sadakond majapidamist. „Inimesed annetasid hea meelega,” rõõmustavad nad, märkides, et asjade kogumiseks, kordategemiseks, pesemiseks ja välja sättimiseks kulus aastajagu aega. „Vist polnud päevagi, kui me poleks siin midagi teinud,” tõdevad naised.

Tänupeost küla jaanituleks

Agas, kuidas tänada kõiki annetajaid? Kuidas siis teisiti kui ühe korraliku peoga. Jaanipäev tundus selliseks tänupeoks kõigiti sobivat ja nii saatsidki naised igale annetajale

Uue-Antsla vanaemad Varje Kukker, Ellen Varov ja maskott.

kutse tulla rahvalike kommetega jaanitulele: „Kuni su küla veel elab, elad sina ka...”

Sellest tänupeost saadik peetaksegi Uue-Antsla jaanitulesid rahvakommete järgi: ei mingit makimuusikat ega šašlõki susutamist. Hoopis vanaemade ja külarahva ühiselt etendatud näidend, ringmängud, sõnajalaõie otsimine ja lõõtspillimängija, külaelanike valmistatud õlu ja kali, kohupiimakook, sõir, leib, või ning MTÜ Kaskküla keedetud pajatäis suppi. Vanaemad rõõmustavad südamest, et selliselt moel peetud jaanitulest võtavad osa nii noored kui ka vanad ja mis kõige tähtsam – keegi ei joo end purju.

„Kui üks asi on täppi läinud, annab see indu juurde,” naerab Varje, et ürituste korraldamine on läinud lõngakerana veerema. Seda sõna-sõnalt: mullu kudusid vallanaised vanaemade eestvedamisel kevadise käsitöönäituse maskotile sajalgsele jalgade tarvis sokke, kusjuures mõni kuduja tunnistas, et tegi valmis oma elu esimese sokipaari. Tulevakevadiseks näituseks aga valmib praegu käest kätte käiv pikk-pikk sall.

“

Naised on ühingu nimele igati väärilised: Ellenil on kuus ja Varjel neli lapselast.

„Ei teadnudki, et nii paljud inimesed käsitööd teevad, näitusel oli rohkelt esemeid ja kokku käis seda uudistamas üle viiesaja külastaja,” rõõmustavad naised.

Ühest üritusest teiseni

Kui Kaskküla rahvas kutsus Varjet-Ellenit sel sügisel kampa hoidiste näitust koos rohevahetuse ja hapukapsa teoga korraldama, andsid nad kärmelt oma jah-sõna. Punapeedi-pohlamoos, sidruni-porgan-dimoos, paradiisiõuna- ja astelpajutarretis – niisuguseid hoidiseid keedab sealne rahvas. Vanaemad ise löid näitusel kaasa vaarikatest ja mustsõstrast valmistatud „Vanaema põsepuna” likööri ning kolme sorti salatiga. Igast näituseeksponaadist läks üks purk või pudel oksjonile ning kogutud 1200 krooni kulub külakiige ehituseks.

„Vahel enne pidu mõtled küll, et see on viimane,” muhelevad Varje ja Ellen, sest nad on ju omal nahal kordi ja kordi ära proovinud, mida ühe ürituse korraldamine endas kätkeb: kas kõik kokkulepped kehtivad, kas kõik, kes lubasid tulla, tulevad jne. „Aga, kui kõik jälle läbi saab, siis juba liigub mõte uue ürituse poole. Hoidiste näitusega oligi, et koju minnes arutasime, et järgmine kord teeme nii ja naa.” Nüüd on vanaemadel teoksil päkapikunäituse ettevalmistus – peagi on käes ju jõuluaeg. Naised on ühingu nimele igati väärilised: Ellenil on kuus ja Varjel neli lapselast.

Loovusest

Lugejate palvel avaldab Õpitrepp täispikkuses Jaak Jõerüüdi ettekande loovusest, mille ta pidas 2. oktoobril täiskasvanud õppija nädala aväritusel Põltsamaal.

Jaak Jõerüüt

Kirjanik, Eesti Vabariigi suursaadik Lätis

1.

Lugupeetavad kuulajad!

Tunnistan kõigepealt, et tänast esinemist ette valmistada oli mul erakordselt keeruline. Ennekõike seetõttu, et ei ole lihtne endale ette kujutada, mida tegelikult ootavad mitusada inimest, seejuures mulle enamasti tundmatut inimest, ühest kõnest, mis peab avama nädala, mille loosungiks on uljalt heisatud kõrgelennulised sõnad „Loovus ja innovatsioon“. Mida ootavad täiskasvanud inimesed, kes on jälle kogunenud igavese õppimise lipu alla.

Ehkki korraldajad andsid lahkelt mõista, et ma võin ise valida oma kõnelemise teema, otsustasin ma jäärapäiselt jääda sellesama loosungi alla seisma. Sedasama lippu pea kohal tuules lehvimas kuuldes. Ehkki lihtne sel teemal rääkida ei ole. Lihtne oleks jutuga laiali valguda, sest seda see loosung lubaks hästi. Lihtne oleks vahutada mida tahes teoreetilist ja seda mitte kolmkümmend minutit, vaid kolmkümmend tundi.

Mida enam ma mõtlesin loovuse olemuse üle, seda rohkem sai mulle selgeks, kui keeruline on selgitada teistele, mida tegelikult tähendab iseene sisse vaatamine ja iseenda tundma õppimine. Ilma nendeta aga kuidagi läbi ei saa.

Kuid selle juurde me veel tagasi tuleme.

Luban ja hoiatan, et retsepte siin ja täna ma ei paku. Katsun teile rääkida lihtsalt oma kogemustest ja tähelepanekutest, mida elus olen teinud. Ei enamata ega vähemat.

2.

Ma arvan, et kõik algab sõnadest, mida me kasutame.

Iga haritud inimene, teab et piibli alguses selgitatakse – alguses oli Sõna. On aga ka väidetud, et kui lugeda kreeka keelset teks-

ti, siis märkame selles olulise kohas olulist vahet. On väidetud, et paljudes keeltes ei ole sõnale *logos* vastet ja et tegelikult ei tuleks tõlkida mitte lihtsalt Sõna, vaid tegusõna, verb.

Logos märgib loovat printsiipi, viitab tegevusele, liikumisele, muutumisele, mitte staatilisele seisundile, mitte üksnes nimetamisele.

Aga meie igapäeva elu kubiseb kummalisustest. Sõnade asemel mõeldakse vahel välja sõnakonstruktsioone, mille sisu on pehmelt öeldes veider. Meie tänase jutu kontekstis näiteks loomemajandus, loomeinkubaator, loomelinnak ja mis need kõik on. Selliseid mõisteid ei õnnestu kunagi täita aruka sisuga. Ja minu kõrva jaoks on need ka keeleliselt läilavõitu.

Üldiselt – mina kardan selliseid sõnu.

Samast seeriast on sõnana kõige naljakam ehk kultuuritehas ja las ta selline siis olla. Ta ei ole ka keeleliselt liiga magus.

Sõnad on teeviidad selles keskkonnas, kus elame, selles elumaastikus, kus liigume.

Kui mõtleme õhkkonnale, milles me kõik elame ja toimetame, siis tuleks mõelda muidugi sellele, mis meid takistab ja mis meid ergutab.

Ahjaa, siia vahele üks põhipostulaat ka kohe – loovusest kõneldes pean muidugi silmas kõiki inimeste tegevusalasid.

Aga takistamise ja ergutamise teemal räägime kõigepealt poliitikast ja juhtidest, räägime seejuures kahest vaatenurgast vaadates – asjast iseeneses ja mõjust teistele.

Mida enam teemasse süveneda, seda rohkem on aru saada, et tänapäeva maailma üks suuremaid probleeme on vale juhtimine, valed liidrid, valed kursid, mida võetakse. NB! Ma räägin tõepoolest globaalsest hädast, globaalsetest probleemidest! Eriti riigijuhtidel ja suurfirmade juhtidel on käepärast massikommunikatsioonivahendid, nendega on neil tõeline viha-armas-

Jaak Jõerüüt

tussuhte, üks ei saa teiseta kuidagi läbi. Ja nende sõnad ning pilt levivad üle maailma valgukiirusel. Reaalajas, nagu on kombeks ütelda. Ma kardan, et väga sageli ei jõua juhid tõsiselt kaaluda, milline on mõne nende hoiaku või üksiku lause plahvatuslik mõju paljude inimeste eludele.

Õhkkonda rahva hulgas, või ühes riigis tervikuna, kujundavad mingil määral kindlasti nii riigijuhtide sõnad kui ka nende isiklik käitumine. Või pidulikumalt väljendudes – loeb mitte see, kas kellelgi on parim retsept maksusüsteemi parandamiseks, vaid see, mis ideaalid on riigijuhtide südames. Retsept võib täita kellegi tasku. Ideaal südames, mille järgi juht oma elus käib, on iseenesest juba loomise alus, see loob õhkkonda terves riigis, kogu rahvale.

Aga muidugi, ka riigijuhid on vaid inimesed ja nende trumbiks kaasajal, mitte ainult Eestis, vaid üle maailma, on paraku enamasti oskus koguda valimistel häält, mitte võime talletada ideaale südamesse.

Rõhutan veelkord, et ma ei räägi ainult Eestist. Olen diplomaaditöö tõttu elanud

Foto: ETKA Andras

pikemat aega peale Tallinna veel nelja riigi neljas linnas, Helsingis, Roomas, New Yorgis ja Riias. Kaudsemalt olen pidanud jälgima olukorda Maltal ja Küprosel. Ja veel kaudsemalt, kuid see-eest pidevalt poliitikat ja selle mõju riikide käekäigule päris paljudes riikides.

See taust lubab mul mõndagi arvata ja seepärast väljendungi siin nii, nagu väljendun.

Riigijuhtide inimliku arengu tasemest, intellektuaalsest pagasist, sisemisest väärtuste skaalast ja avatusest sõltub palju rohkem, kui riigijuhid tänases maailmas tavaliselt arvavad. Isegi riigivalitsemise tüüp ei loe nii palju, kui akadeemilises maailmas tavaliselt arvatakse ning ülikoolides tudengitele õpetatakse. Võib olla hiilgava demokraatiatraditsiooniga eeskujulik riik, mille etteotsa saavad valitsejad täiesti demokraatlikult. Kuid see ei välista võimule saanute paljastuvat vaimset hallust, puhkevaid skandaale ega kiirelt langevat populaarsust. Teistsuguseks näiteks on hea võtta dalai-laama, kellel pole praegu oma

riiki valitseda. Kuid tema innustav, ergutav ja rahustav mõju mitte ainult oma rahvale, vaid pea tervele planeedile on silmaga näha ja kõik ju teavad – see mõju tuleneb ainuüksi tema sisemistest väärtustest, haritusest ja inimlikest omadustest.

Selliste fenomenide ja protsesside mõju vastava riigi rahvale või inimestele üldse on silmapaistev. Kas ergutav või masendav, julgustav või hirmutav, lootust või lootusetust tekitab. Jne. Kõik sellised mõjud avaldavad omakorda loovusele umbes samasugust mõju nagu kevadised hallad või soe päike taimehakatistele põllul ja peenral meie muutlikus põhjamaa maikuu.

Kuidas siis meil kodus on olnud? Nii ja naa!

Julgen väita, et 80-ndate lõpu ja 90-ndate alguse poliitika oli Eestis äärmiselt eksperimentaalne, inspiratsioonirikas ehk puhtal kombel loov. Ajaloost ei olnud võtta eeskujut, kuidas pärast poolesajandilist okupatsiooni taastada rahumeelsel teel uuesti riigi iseseisvus. See oli tõeliselt loominguiline tegevus. Eesmärk oli selge, vahendid olid väga napid. Retsepti ei olnud. Kõik tuli omal käigult leiutada.

Mis siis täna teisiti on?

Kaido Kama ütles hiljuti ühes ajalehintervjuus järgmist: „*Tänapäeva poliitika vorm on selline, mis ei tõmba. Ja siin ma ei süüdistata poliitikuid, vaid süsteemi kui sellist. Minu meelest ei saa väga kaua aega töötada selline süsteem, kus valitsetavad a priori vihkavad neid, kes neid valitsevad. Pukis olijat ei usaldata. Ta võib olla tubli ja hea inimene – suurem osa poliitikuid ongi –, aga valitsetavad on ette veendunud, et tegemist on lurjustega.*

Ja kui küsiti, miks, siis vastas ta:

„*Siin on palju keerulisi mehhanisme. Näiteks massikommunikatsioonivahendid annavad süsteemile hoopis teise mõõtme. Kogu aeg mängitakse latist natuke alla-poolle. Ega poliitikud tee seda, mida pole mõtet teha. Poliitikud teevad täpselt seda, mis on vaja selleks, et häält saada. Kui sa räägid valijate massile tarka ja ilusat juttu, siis sind ei valita. Kuid sa ütled, et palju raha kohe kätte, siis sind valitakse.*”

Valisin selle tsitaadi, sest olen tema-ga nõus. Me keerleme paraku murelikuks tegevas nõiarings. Poliitikud oleks nagu sunnitud häält püüdma ja publik nagu oleks sunnitud poliitikuid materdama, muidugi hulgi. Mõlemalt poolt nagu saetaks oma

istumisalust oksa.

Selline õhkkond ei ole loov ega soodusta loovust.

Mind ei jäta rahule mõte, mis saaks maailmas siis, kui tõepoolest kõik muutuks: inimeste huvid, käitumiskood, eesmärgid, väärtused. Elava looduse ebatavaline käitumine eriti viimastel kümnenditel, praegune globaalne majanduskriis ja veel mõned seesugused suure haardega nähtused annavad natuke lootust, et kui midugi ei muutu miski, siis suurte paratamatuste ees on muutused paratamatud.

Loovus, loominguilisus – need nähtused on igal juhul seotud muutusega, muudatusega.

3.

Küsisin nüüd retooriliselt, mis takistab inimest olemast loov, olemast millegi looja? Üldisest õhkkonnast, nii globaalsest kui ka lokaalsest, juba rääkisime. Aga inimene ise, kui tal oleks kõik eeldused ja õhkkond taevalik, kuidas on tema endaga?

Loomine on inimese kõige sügavam soov, selles pole vist kellegi kahtlust. Iseasi, kas igaüks seda endale tunnistab. Iseasi, kui kõrgel on elu lattu.

Ja hoopis omaette lugu on sellega, et kui elu lattu maha aetakse, kas see siis ka uuesti üles seatakse ja kas minnakse järgmisele katsele või lüüakse käega.

Ma arvan, et kõige rohkem takistab inimesi loov olemast iseenda mittetundmine. Kui inimesel on endast vale arvamus, kui ta ei tunne oma võimeid, oma tegelikke südamesoove, oma vigu, oma voorusi, siis on tal pörgulikult raske leida üles see tegevusala, kus just tema võiks olla looja. Meeletult palju sõltub sellest, kui palju keegi iseend usaldab, kui palju inimene ennast analüüsib, kui palju suudab inimene end kätte võtta, kui palju on ta nõus abi küsima, kui palju on ta nõus nõuandeid kuulda võtma ja mis tahes abi vastu võtma.

Olen absoluutselt veendunud, et igaüks on võimeline olema loov.

Ma ei pea praegu silmas ainult laste saamist, millega inimesed enamasti kõige lihtsamalt seostavad ennast kui loojat. Sel puhul siis uue füüsilise elu loojat.

Ma arvan, et igal tegevusalal on võimalik olla käpard ja igal pool on võimalik olla looja. Ma ei räägi seda seepärast, et olen paljudest raamatutest kõiksugust kokku lugenud. Kui raamatutarkust ja raamatute sõnu ei kinnitaks miskit moodi iseenda elukogemus, siis ei julgeks ma midagi väita. ➔

Aga mul on õnnestunud näha oma elus inimesi, kelle käe all lähevad kuivanud taimed kuivanud mullas ka kesk juulikuu paljavast kasvama.

Olen söönud rõõmsameelsete kodukokkade lihtsat toitu, mille maitsele ei saa ligi ükski suurlinna restoran.

Te kõik ehk olete elus kogenud seda, et kokal ja kokal on vahe, kingsepal ja kingsepal, rätsepal ja rätsepal, autojuhil ja autojuhil on vahe. Ka naelu seinad võib lüüa nii ja naa.

Loovust täpsemalt kirjeldada pole muidugi võimalik. Aga teda võib ära tunda, teda võib märgata, see võime on inimestel üldiselt olemas.

Mõni ehk ootab, et räägiksin nüüd ka vanaaegses romantilises toonis, kuidas saabub inspiratsioon, kuidas ma laua taha istun, et oma raamatuid või kõnesid kirjeldada, kuidas vanasti pliiatsi või pastakaga ja nüüd oma arvuti klahvide abil sõnu kirja panen ja kuidas see kõik täpselt käib.

Aga ei ole mul romantikat kusagilt võtta! Tõde kirjutamise kohta on minul banaalne. Kui ma kirjutuslaua taha istun ja lõpuks ekraani ette võtan, siis ei ole mul taskus mitte ainsatki sõna! NB! Mitte ühtegi! Ja kust nad kõik sinna paberile või ekraanile tulevad, seda mina ei tea ega oska kellelegi seletada. Ei ma tunne selle juures mingit erilist taevalikku inspiratsioonivärinat. Olen lihtsalt sama keskendunud nagu lendur, kes juhib lennukit, või sama tähelepanelik, kui perenaine, et supi sisse ikka soola, mitte rotimürki raputada.

Kõige täpsem on, kui ma ütlen: ma olen kirjutades mina ise. See pärismina. See, kes on sisemiselt tasakaalus, see, keda ei huvita parajasti külm ega kuum, kes pole kurb ega rõõmus, ei vihane ega närviline, ei näljane ega täissöönud, ei janus ega purjus.

Ma olen kirjutamisega tegelnud, mõne aastased pausid sisse loetud, umbes nelikümmend aastat ja nüüd ma juba natuke tean, mis on sõna ja mida sellega teha saab. Nüüd juba tean, milline on see sise-mise tasakaalu seisund, mida just kutsusin sõnade abil markeerida.

Jah, võiks ju ka rääkida mõistujutte ja seletada asja paralleelide kaudu. Näiteks nii, et skulptorite kohta on öeldud, et nad lihtsalt eemaldavad kivikamakalt või puupakult üleliigse, et kuju on seal sees kogu aeg olemas olnud. Samuti võiks lihtsalt ütelda, et üks tühjal paberil on ka kõik juba olemas, ainult et piimaga kirjutatud ja tuleb leida need õiged kohad, mida kuuma

triikrauaga üle käia. Aga see kõik on kujundlikkus, tõde on kusagil mujal. Võib kasutada sõnu anne, andekus, aga ka lihtsamaid nagu oskamine, oskus. Kõigil inimestel on mõni oskus, mõni anne, mõni eriline omadus.

Mina näiteks ei mõista, kuidas mõni mees paneb kokku mootori, või kuidas rätsep riidenutsust mulle ülikonna välja lõikab ja kokku õmbleb. Ma ei oska seda. Nemad oskavad. Ma olen oma elus kohanud arste, keeleõpetajaid, tõlkijaid, poliitikut, diplomaate, autojuhte, aednikke jne, kelle kohta tahaks vahel öelda, et nad pole mitte ainult andekad, vaid suured meistrid oma alal.

Nagu lauldi kunagi ühes hipiaegses kultusmuusikalis: „Inimene, see on üks imetegu!”

Jah, ma tunnen kirjanikke, kes peavad kirjutamiseks lakkamatult kohvi jooma, ja neid, kes üldse kunagi kohvi ei joo. Lihasööjaid ja täistaimetoitlasi, kes hoiuvad nendestki kookidest, mille küpsetamisel on kasutatud kanamune.

Keegi minevikikirjanik, oli see nüüd Balzac või keegi teine, olevat vajanud inspiratsiooni saamiseks oma tupp mädanenud õunte lõhna.

Tean kirjanikku, kel polegi kodus kirjutuslaua, kes kirjutab oma sülearvutisse, ise voodil rististes istudes. Tean kirjanikku, kes oma kirjutuslaua taga oma teksti arvutisse toksib, aga ise istub toolil mitte otse, vaid poolpöördes.

Tean juhtumeid, kui inimene on õiget nooti või õiget lauset otsinud järjest kümme aastat.

Betti Alver arvas, et luuletamiseks peab olema õnnelik, vaba ja laisk. Minul on vahel tunne, et proosa kirjutamiseks peab olema õnnelik, vaba ja virk.

4.

Inimeste elus on põhimõtteliselt kaks väga suurt kari, lõksu, eksamit, tuleproovi. Või igaühe Scylla ja Charybdis, kui soovite. Nendeks on Võim ja Raha.

Isegi väike võim, isegi firmas, vallas, koolis, haiglas, rääkimata ministeeriumi, riigi, suurriigi juhtimisest, paneb inimese

“

“Vastuvõtmise kunst on mõnele ületamatult raske. Uhus ja upsakus, poosid ja jonn löövad välja seal, kus see on mõttetu.”

proovile. Võim võib olla nagu hea tööriist oskaja käes, et mitte öelda loomingulise inimese käes. Parim juht ongi loov juht! Aga võim võib olla ka kui narkootikum, siis see viib pruukija kõigepealt näilisse lendu ja kukutab seejärel maha. Ja siis saabub sõltuvus! Võimust.

Ning teiselt poolt vaadates on võim inimestele proovikivi selles mõttes, et need, kel võimu pole, peaks katsuma mõista, et ka juhid, ka liidrid on inimesed. Meenutagem toda Kaido Kama tsitaati! Maailma üks mõjukamaid, dalai-laama rõhutab alati, et tema on vaid lihtne buda munk. Kui nn ülemad ei alluks võimunarkootikumidele ja nn alamad ei peaks kõiki ülalpool olijaid a priori lurjusteks, siis oleks elu palju ilusam. Ja üldine õhkkond kahtlemata loomingulisem. Võimule sattunud inimesed peaksid omale iga päev meenutama, et ükski võim pole tema omandus, et see on talle vaid mõneks ajaks antud kasutada, et teisi teenida.

Rahaga on aga selline lugu, et seda tuleks osata nii anda kui ka vastu võtta. Tavaliselt räägitakse vaid andmisest. Hüva, sellegagi on probleeme. Tuntud on vaidlused, a la – kas asfalt või ajud. Küsimused, miks on meil üldse vaja teatreid, kui on kasiinod? Jms. Aga jätame banaalsused praegu kõrvale.

Andmist, heategevust, toetamist, annetamist, seda kõike veel mõtestatakse, ja sellele teele asunutest peetakse üldiselt lugu. Pole midagi hullu selleski, kui mõnel puhul on liikumapanevaks jõuks ka inimlik edevus, mitte puhas altruism.

Aga teine pool on ka olemas ja see võib olla isegi keerulisem eksam. Vastuvõtmine.

Vastuvõtmise kunst on mõnele ületamatult raske. Uhus ja upsakus, poosid ja jonn löövad välja seal, kus see on mõttetu. Vastuvõtmine on tegelikult samasugune vastastikuse heateo akt nagu andmine. Õieti on see nagu ühe teo kaks poolt.

Mitte kõik rahaomanikud või rahavajajad ei mõista seda.

Andmine ja vastuvõtmine on tõeliste inimsuhete loomine.

Seal alles on peidus tõeline loovus.

Ma lõpetan selle passusega oma tänase targutamise.

Soovin teile arusaamist sellest, et terve meie elu on üks õppimine. Terve meie elu.

Ja peamine õppetund on – iseenda tundmaõppimine!

Täiskasvanud õppija nädal maakondades

Fotod: ETKA Andras

Viktoriin Õpitrammis.

Käsitöötuba Põlvamaal.

Õpibuss tuli külla Valgamaale.

Järvemaal õpiti leivategu.

Ilukoolitus Jõhvis.

Saare mehed kokkamas.

Loe Õpitreppi internetist: www.andras.ee/opitrepp

ÕPITREPP

AJAKIRI TÄISKASVANUTE ÕPPIMISEST JA ÕPETAMISEST

Õpetajad viitsib õpetada?
Kust leiab töötukassa?
Jäänud koolitust?
Kuidas muuta oma

ÕPITREPP

AJAKIRI TÄISKASVANUTE ÕPPIMISEST JA ÕPETAMISEST

Sügis 2009

•• ALLAKÄIGUTREPIST ÕPPIDES ÜLES

Üllar Kütt: „Tähtis pole see, mis sa oled teinud, vaid see, mis mees sa oled praegu.“

•• TUNDLIK TEEMA

Omavalitsuste võimuses on inimeste heaks nii mõndagi ära teha

•• VESTLUSRING

Et täiskasvanuid õpetada, tuleb esmalt endal täiskasvanuks saada

•• TAGASI KÕRGGKOOLI

VÕTA on see, mis aitab ajas ja rahas kokku hoida

•• TEGUS NAINE

Marvi Mihkels näitab, kuidas meisterdada vanast uus

ÕPITREPP

AJAKIRI TÄISKASVANUTE ÕPPIMISEST JA ÕPETAMISEST

...mida
...aks.“

...ja

